

Lietuvių totoriai

Nr.3(86)
„Litwa tatarlary“

2005 m. gegužės - birželio mėn.
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

Lietuvos totorių laikraštis
ISSN 1822-2072

LIUVOS TOTORIŲ BENDRUOMENIŲ SĄJUNGOJE LAIKAS PERMAINOMS IR ATSINAUJINIMUI

Galimas SITDYKOVAS

Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga (toliau – LTBS arba Sąjunga) Romualdo Makavecko buvo įkurta 1995 m. Į ją tuomet įstoję Kauno apskrities ir Alytaus apskrities totorių bendruomenės (pirmininkai – Jonas Ridzvanavičius ir Ipolitas Makulavičius) bei Lietuvos musulmonų jaunimo bendrija (pirmininkas – Alijus Aleksandrovičius). 1998 m. LTBS ėmė vadovauti Jonas Ridzvanavičius. 2003 metų kovo mėnesį nedidele balsų persvara organizacijos pirmininku buvo išrinktas Adas Jakubauskas. 2005 metų paskutinį gegužės mėnesio šeštadienį Vilniaus mokytojų namuose įvyko ataskaitinė – rinkiminė LTBS konferencija, kurioje A.Jakubauskas vienbalsiai buvo perrinktas pirmininku antrai kadencijai.

Visi trys LTBS vadovai – aukšto intelekto žmonės, mokslų daktarai, autoritetingi mokslininkai ir visuomenės veikėjai, kiekvienas iš jų įnešęs svarų indėlį į Sąjungos vystymąsi.

Šiame straipsnyje nesigilinsiu į istoriją, tačiau norėčiau pabrėžti, kad Sąjungos įsteigimas buvo priverstinis žingsnis, atsakas į Teisingumo ministerijoje įregistruotą Vilniaus krašto totorių bendruomenę (pirmininkas – Jonas Aleksandravičius), kuri kartu pademonstravo nenorą būti vienoje organizacijoje su Alytaus ir Kauno totoriais. Tolimesni daugkartiniai Sąjungos vadovų bandymai susijungti į vieną organizaciją su Vilniaus krašto totorių bendruomene buvo nevaisingi.

(Nukelta į 2-a psl.)

Kalba LTBS pirmininkas Adas Jakubauskas

Atidaryta senųjų rankraščių paroda

Gegužės 11 d. Vilniaus universiteto Smuglevičiaus salėje įvyko parodos „Lietuvos totorių kultūrinis paveldas“ atidarymas. Parodoje demonstruojami senieji XVII – XIX a. Lietuvos totorių rankraščiai – Korano egzemplioriai, kitabai, chamailai, tefsyrai, tedžvidai bei kiti dokumentai, saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Lietuvos Mokslų Akademijos ir Vilniaus universiteto rankraščių fonduose. Dauguma šių rankraščių ypatingi tuo, kad yra rašyti senąja baltarusių ir lenkų kalba arabų rašmenimis.

Tuo pat metu įvyko knygos „Lietuvos totorių rankraščių katalogas“, kuri parengė VU Slavų filologijos katedros docentė dr. Galina Miškinienė su savo magistrantėmis Sigita Namavičiūtė ir Jekaterina Pokrovskaja, pristatymas.

Parodos atidaryme ir knygos pristatyme dalyvavo apie 100 kvietinių svečių, tarp kurių buvo mokslininkų, diplomatų, rašytojų, muzikų. Jame taip pat dalyvavo Lietuvos totorių bendruomenės atstovai. Renginį vedė VU bibliotekos direktorė Birutė Butkevičienė. Atidarant parodą kalbėjo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius Antanas Petrauskas, VU Slavų filologijos katedros vedėjas prof. Sergejus Temčinas, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas, VU Slavų filologijos katedros docentė bei Vilniaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkė dr. Galina Miškinienė. Susirinkusiems dvi totorių liaudies dainas atliko Lietuvos tautinių mažumų muzikinės kultūros tyrinėtoja, dainų atlikėja Marija Krupoves, į kurios repertuarą įeina daugelio Lietuvos tautų dainos.

Lietuvos totorių rankraštinį paveldą Vilniaus universitete pirmasis pradėjo tyrinėti prof. A.Antonovičius, šį darbą tęsė prof. V.Čekmonas, vėliau įkvėpęs ir savo mokinę G.Miškinienę tyrinėti šiuos tekstus. Šiuo metu dr. G.Miškinienė yra subūrusi nemažą magistrantų, besidominčių totoristikos studijomis, būrį.

XX a. pirmoje pusėje kilęs susidomėjimas Lietuvos totorių rankraštinė kultūra išliko iki šių dienų. Daug šioje srityje nuveikė prof. A.Muchlinskis, I.Luckievičius, V.Volskis, J.Stankievičius, M.Konopackis, prof. Č.Lapičius, prof. H.Jankovskis, prof. P.Suteris, dr. A.Drozdas. Paskutiniu metu mokslo centrai, tyrinėjantys Lietuvos totorių raštiją ir materialinę kultūrą, įsteigti Lenkijoje, Baltarusijoje, Rusijoje, Šveicarijoje, Didžiojoje Britanijoje. Pirmasis Lietuvos totorių rankraščiais 1838 metais susidomėjo vokiečių orientalistas H.Fleišeris.

Pasibaigus oficialiajai daliai, renginio svečiai buvo pakviesti paskanauti totoriško šimtalapio ir kitų vaišių, specialiai užsakytų šia proga.

Renginį filmavo „Panoramos“ ir laidos „Labas“ kūrybinės grupės. Reportažas „Panoramoje“ buvo parodytas gegužės 19 d.

Paroda „Lietuvos totorių kultūrinis paveldas“ veiks iki š.m. birželio 12 d.

„LT“ informacija

LIETUVOS TOTORIŲ BENDRUOMENIŲ SĄJUNGOJE LAIKAS PERMAINOMS IR ATSINAUJINIMUI

(Atkelta iš 1-o psl.)

Tačiau Vilniuje ir apskrityje gyvena daug totorių, norinčių būti vienoje organizacijoje su savo kraujo broliais. Jie susivienijo į 2004 m. lapkričio mėn. įsteigtą Vilniaus apskrities totorių bendruomenę (pirmininkė – doc. dr. Galina Alekandrovič – Miškinienė), kuri įstojo į LTBS.

Prie Sąjungos taip pat prisijungė Panevėžio totorių bendruomenė (pirmininkas Islamas Bogatovas), tą padaryti yra pasiruošusi Klaipėdos bendruomenė (pirmininkas Fliuras Šaripovas). Joms vadovauja protingi žmonės, suprantantys negausios totorių diasporos vienybės svarbą, padėsiančią pasiekti nacionalinį – kultūrinį atgimimą.

Ačiū Dievui, demokratija suteikia teisę laisvai rinktis, kam su kuo būti vienoje organizacijoje, jos sąlygomis nėra priverstinės vienybės. Visuomeninis gyvenimas – tai ne kolūkis, kur nori nenori turi paklusti darbo disciplinai ir prieš savo valią žygiuoti bendroje rikiuotėje.

Per dešimt Sąjungos gyvavimo metų jai vadovauja jau trečias pirmininkas, o Vilniaus krašto bendruomenę ir Vilniaus miesto totorių bendruomenę visus šiuos metus savo rankose laiko tie patys asmenys – Jonas Aleksandravičius ir Adomas Asanavičius. Gal dėl to šių bendruomenių santykiai su Sąjunga nesikeičia į gerą pusę visus tuos metus? Juk sakoma: nauja šluota naujai šluoja. Sąjungos patirtis tai patvirtina.

Keista tai, kad mes nesame informuoti, kada šiose bendruomenėse vyko ataskaitiniai – rinkiminiai susirinkimai. Tad yra sunku nuspręsti, kiek jos yra teisėtos. A.Asanavičius į mūsų laikraštį visada su malonumu rašo straipsnius apie sekmadieninės mokyklos darbą ir kitus jo organizuojamus renginius, tačiau niekada nepakvietė ir neinformavo apie ataskaitinį – rinkiminį susirinkimą savo bendruomenėje. Tai kelia nuostabą.

Neretai girdima kritika, kad A.Asanavičius nieko nedaro. Tai ne visiškai teisinga, nes Vilniuje kartais vyksta renginiai. Tačiau svarbiausia tai, kad apie jokių ataskaitinių – rinkiminį susirinkimą toje bendruomenėje neteko net girdėti. Mano nuomone, tai labai rimtas A.Asanavičiaus, kaip vadovo, trūkumas. Tą patį galima pasakyti ir apie Joną Aleksandravičių.

Žmonių pasitikėjimą pelno tik tie vadovai, kurie periodiškai atsiskaito žmonėms, ir per rinkimus gauna iš jų mandatą. Ataskaitos turi būti atspindėtos mūsų laikraštyje.

Faktas, kad A.Asanavičiui nepavyko savarankiškai išspręsti mečetės Vilniuje statybos klausimo, neturėtų nieko stebinti. Galima tik užjausti, kad jis net nesugebėjo išspręsti žemės sklypo mečetės statybai skyrimo problemas. Statyti mečetę pajėgus tik gerai organizuotas komitetas, sudarytas iš autoritetinių ir

kompetentingų žmonių. Niekas savarankiškai nesugebės to padaryti vienas. Tai jau ne šio žmogaus kaltė, o bėda. O dėl to, kad per 15 Nepriklausomybės metų net nesudarytas organizacinis komitetas mečetei Vilniuje statyti, kalti visi Lietuvos totorių lyderiai.

Dėl ataskaitinio susirinkimo sušaukimo derėtų susimąstyti ir muftijai Ramazanui Krinickiui. Demokratijos pagrindas – griežtas organizacijos nuostatų ir įstatymų laikymasis. Dėl jaunų vadovų nesugebėjimo laikytis įstatymų kalti ir vyresnio amžiaus žmonės. Vadovais negimstama, išskyrus retas išimtis. Vyresniųjų prievolė – mokyti jaunesnius dirbti.

Ar nenukrypau nuo pagrindinės temos? Taip, bet tai būtina padaryti, kad visiems būtų aiški situacija. Neklystančių vadovų nebūna. Tačiau periodinis atsiskaitymas ir informacija apie tai – svarbus įrankis tvarkai ir demokratijai organizacijoje palaikyti, išvengti klaidų, judėti į priekį.

Kolektyvinis svarbių klausimų ir problemų aptarimas, optimalaus ir suderinto sprendimo paieška – Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos valdymo stiliaus bruožas. Apie tai kalbėta ataskaitinėje – rinkiminėje konferencijoje. Dėl to kai kuriose Sąjungos veiklos srityse pasiekti nemaži laimėjimai.

Pirmiausia savo ataskaitoje A.Jakubauskas sustojo ties laikraščio „Lietuvos totoriai“ leidimu. Per jo vadovavimo Sąjungai dvejų metų kadenciją išleista 20 mėnraščio numerių. Paskutiniaisiais metais leidinys išleista 16 puslapių. Atsižvelgiant į vilniečių pageidavimus, keturiuose laikraščio puslapiuose aktualiausia medžiaga spausdinama rusų kalba. Sausio mėnesį laikraščiu sukako 10 metų. Jubiliejus buvo pažymėtas Kaune. Mėnraščio svarba Lietuvos totorių bendruomenei tokia didelė, kad panašų renginį reiktų surengti ir sostinėje. Be mūsų bendruomenės, savo laikraštį, ko gero, leidžia tik žydai.

Laikraštis „Lietuvos totoriai“ – pirmas spausdintinis totorių leidinys lietuvių kalba per ilgą totorių gyvenimo LDK ir Lietuvoje istoriją.

Šių metų rudenį totorių spaudai numatoma paskirti Lietuvos totorių Orientą, kuris įvyks Vaidotuose, Vilniaus rajone.

Per paskutinius dvejus metus žymiai praturtėjo totorių bendruomenės kultūrinis gyvenimas. A.Jakubausko, A.Aleksandravičiaus ir kitų aktyvistų dėka Lietuvos totorius savo koncertais pradžiugino Rusijos ir Tatarstano liaudies artistė profesorė Venera Ganijeva. Praėjusiais metais buvo sėkmingai organizuotas IV Lietuvos totorių Orientas Alytuje, kuriame dalyvavo svečiai iš Tatarstano ir Latvijos.

Žymiai pagerėjo Sąjungos užsienio ryšiai. Palaikomi geri san-

Kalba susirinkimo pirmininkas Alius Aleksandrovičius.

Ansamblio „Alije“ grupė, koncertavusi susirinkimo dalyviams. Dešinėje - vadovas Aleksandras Melechas.

tykiai su Baltarusijos ir Lenkijos totoriais, užsimezgė kontaktai su Pasaulinio totorių kongreso vykdomuoju komitetu. Praėjusiais metais Lietuvos totorių jaunimo delegacija dalyvavo Pasauliniame totorių jaunimo kongrese, vykusiame Kazanėje.

Sąjunga prisidėjo prie Lietuvos totorių senųjų rankraščių parodos atidarymo Vilniaus universiteto bibliotekos P.Smuglevičiaus salėje šių metų gegužės mėnesį. Tuo pat metu įvyko knygos „Lietuvos totorių rankraščių katalogas“, parengtos Vilniaus universiteto docentės dr. Galinos Miškinienės ir jos studentų, pristatymas.

Oriento metu Trakų istoriniame muziejuje planuojama atidaryti ekspoziciją, skirtą Lietuvos totoriams.

Gegužę pradėtas dokumentinio filmo apie Lietuvos totorius kūrimas, kuris rugsėjį bus pristatytas kino festivalyje, minint Kazanės tūkstantmečio jubiliejų. Filmo scenarijaus bendraautorius – dr. A.Jakubauskas, moksliniai konsultantai – Tamara Bairašauskaitė (habilituota istorijos daktarė, profesorė, knygos „Lietuvos totoriai XIX amžiuje“ autorė) ir doc. dr. Galina Aleksandrovič – Miškinienė.

Ataskaitinėje – rinkiminėje konferencijoje buvo perskaityta revizijos komisijos ataskaita, kurią pateikė Marytė Milkamanavičienė. Pažymėta, jog per dvejus metus Sąjunga iš įvairių šaltinių (valstybinių institucijų, fondų ir rėmėjų verslininkų D.Makulavičiaus ir A.Aleksandrovičiaus) gavo 28 tūkstančius litų. Didžiausia dalis išlaidų panaudota laikraščio leidimui, Oriento organizavimui, komandiruotėms, kitiems renginiams. Finansinių pažeidimų nerasta.

Po pirmininko ir revizijos komisijos ataskaitų kalbėjo Ipolitas Makulavičius, Raja Sobeskaja, Romualdas Makaveckas, Islamas Bogatovas, Emirias Šabanovičius, Galimas Sitdykovas ir kiti.

Alytaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkas I.Makulavičius savo kalboje pabrėžė būtinybę rekonstruoti bendruomenės namą Raižiuose, akcentavo jaunimo religinio auklėjimo problemas. Aptardamas kuriamą dokumentinį filmą, jis pabrėžė būtinybę išlaikyti maksimalų objektyvumą, parodyti žiūrovui Lietuvos totorių gyvenimą, papročius ir tradicijas.

Kaunietis doc. dr. R.Makaveckas savo pasisakymą skyrė totorių spaudos istorijai ir sakė manąs, kad IV Lietuvos totorių Orientą reikia paskirti būtent šiam klausimui. Jis išreiškė pageidavimą, kad mažiausiai vieną kartą per metus būtų organizuojamos ekskursijos į Baltarusiją, Lenkiją, kitas šalis, ir sveikino idėją pakviesti į Lietuvą Nacionalinį Krymo totorių, su kuriais Lietuvos totoriai turi istorinių ryšių, ansamblių.

Apie totorių gyvenančių Nemėžyje, problemas kalbėjo Raja Sobeskaja. Ji atkreipė dėmesį į tai, kad Nemėžio mečetė retai būna atidaryta, nevyksta jaunimo auklėjamasis darbas, vaikams neskiepijama pagarba vyresniajai kartai. Imamai, pabrėžė ji, turi dirbti su šeimomis, būti totorių namuose. Priežiūra reikalinga ir vienišioms žmonėms.

Panevėžio totorių bendruomenės pirmininkas Islamas Bogatovas pasakė labai vaizdingai: „Tegu vienijasi Lietuvos totorių „šimtalapis“ su Kazanės totorių „čak – čaku“. Panevėžyje kovo mėnesį sėkmingai įvyko Totorių kultūros diena, skirta Kazanės 1000 metų jubiliejui. Šventės dalyviai gavo sveikinimo laišką iš Pasaulinio totorių kongreso vykdomojo komiteto pirmininko Rinato Zakirovo.

Emirias Šabanovičius padėkojo Adui Jakubauskui ir Galinai Miškinienei už aktyvų darbą su Senjorų klubu prie Vilniaus apskrities totorių bendruomenės. Tai viena iš svarbiausių Vilniaus apskrities totorių bendruomenės darbo krypčių, kuri reikalinga vyresnio amžiaus žmonėms.

Visi kalbėjusieji pritarė Sąjungos komiteto darbui ir balsuodami pripažino jo veiklą patenkinama.

Kartu su vienbalsiai perrinktu LTBS pirmininku A.Jakubausku į Sąjungos komitetą buvo išrinkti R.Makaveckas, J.Ridzvanavi-

Susirinkimo dalyvius sveikina Tautinių mažumų ir išeivijos departamento atstovas Imantas Melianas.

čius, A.Aleksandrovičius (pirmininko pavaduotojai), regioninių bendruomenių pirmininkai, vyriausiasis laikraščio „Lietuvos totoriai“ redaktorius G.Sitdykovas.

Į revizijos komisijos sudėtį įtraukti nauji žmonės: Raja Sobeskaja, Galina Viegeliene, Lima Baranauskienė.

Konferencijos dalyviai išklauė išrinkto pirmininko informaciją apie Sąjungos dabartį ir perspektyvas, pritarė organizacijos įstatų pakeitimams, būtinoms jų perregistravimui pagal naują Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymą.

Konferencijoje dalyvavo ir kalbėjo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento atstovas Imantas Melianas, Lietuvos tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Ruslanas Arutiunianas. Jie teigiamai įvertino Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos veiklą, pažymėjo, kad pastebima, jog Sąjunga ieško naujų darbo formų ir metodų visose veiklos srityse.

Baigiamojoje konferencijos dalyje delegatai pasidžiaugė ne tik švedišku stalu, bet ir puikiu mini koncertu, kurį atliko „Alije“ ansamblio artistai, vadovaujami Aleksandro Melecho. Tai Ernestas Eidukevičius, Olga Ščiuckaja, seserys Lena ir Sveta Vilčinskajos, Ina Šebeckaja, Leila Mirzojeva.

Ir galiausiai, visi norintys galėjo dalyvauti ekskursijoje į Vilniaus universiteto bibliotekos P.Smuglevičiaus salę susipažinti su senųjų Lietuvos totorių rankraščių ekspozicija, kurioje galima buvo pamatyti ranka rašytų Koranų, chamailių, kitabų, tedžvidų, tefsirų – Lietuvos totorių dvasinio turto, istorinio palikimo įrodymų.

Atsinaujinimas, pradėtas Sąjungoje, atneš sėkmę tuomet, jeigu ir toliau bus vykdomas Lietuvos totorių nacionalinių tradicijų, istorijos ir kultūros dvasia.

2005 birželio 25 d. Kauno įvairių tautų kultūros centre (Šv. Gertrūdos 58) Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga atidarė kilnojama parodą, skirtą totorių apsigyvenimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 600 metų jubiliejui, parengtą Alytaus apskrities totorių bendruomenės. Šios parodos atidarymas – gera proga kauniečiams iš arčiau pažvelgti į Lietuvos totorius, jų kultūrą, istoriją ir buitį. Paroda veiks iki rugsėjo vidurio.

Į renginį susirinkę Kaune gyvenantys mūsų tautiečiai š. m. rugsėjo 25 d. 15 val nutarė sukviesti visuotinį Kauno apskrities totorių susirinkimą. Susirinkimo tikslas – atnaujinti bendruomenės tarybą bei išrinkti pirmininką. Susirinkimas įvyks Kauno įvairių tautų kultūros centre (Šv. Gertrūdos 58). Tautiečius, gyvenančius Kaune kviečiame aktyviai dalyvauti susirinkime.

Bendruomenės kronika

Gegužės 19 – 21 d. Lietuvoje viešėjo Pasaulinio baškių kurultajaus (kongreso) atstovai politikos mokslų kandidatas Ilšatas Sultanovas ir Arturas Aminevas. Pirmą vizito dieną svečiai apsilankė Tautinių mažumų ir išeivijos departamente, kur susitiko su generaliniu direktoriumi Antanu Petrausku. Po to Tautinių bendrijų namuose baškių atstovai susitiko su šių namų direktore Alvida Gedaminskiene, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininku dr. Adu Jakubausku, Tautinių bendrijų tarybos pirmininku Ruslanu Arutiunianu ir Lietuvos rusų kultūros fondo pirmininke Tatjana Michniova. Įvyko šiltas, draugiškas pokalbis. Vienas iš Pasaulinio baškių kurultajaus atstovų apsilankymo Lietuvoje tikslų buvo surasti savo tautiečių ir įkurti mūsų šalyje baškių bendruomenę. A. Jakubausko buvo paprašyta padėti organizuoti Lietuvos baškius į bendruomenę.

Gegužės mėnesį pradėtas kurti dokumentinis filmas apie Lietuvos totorius, kuris bus pristatytas tarptautiniame kino festivalyje „Zolotoj minbar“ („Auksinis minbaras“), vykstančiame Kazanėje rugsėjo mėnesį ir skirtame šio miesto 1000 metų jubiliejui. Filme bus papasakota apie Lietuvos totorių istoriją ir nūdieną. Kūrybinę grupę apsilankys Raižių, Keturiasdešimties totorių, Nemėžio kaimuose bei Kaune. Filme bus parodytos Lietuvos totorių mečetės, kapinės, pakalbinti vietos gyventojai ir akademinės visuomenės atstovai, parodyti tradiciniai totorių amatai, patiekalai, kita materialinė ir dvasinė kultūra. Filmo scenarijų parašė LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas. Jo kuratorėmis ir mokslinėmis konsultantėmis sutiko būti prof. Tamara Bairašauskaitė ir dr. Galina Miškinienė. Rugsėjo mėnesį filmą planuojama pristatyti Lietuvos visuomenei ir Lietuvos totorių bendruomenei. Jis bus rodomas per Lietuvos televiziją, taip pat jį sutiko transliuoti kelios Lietuvos kabelinės televizijos.

Gegužės 19 dieną Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas ir Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas dalyvavo tarpkonfesinėje konferencijoje, skirtoje tolerancijai tarp religijų ir skirtingų religijų socialinėms koncepcijoms aptarti. Konferenciją organizavo Tautinių bendrijų taryba. Joje kalbėjo TMID generalinis direktorius Antanas Petrauskas, vienuolis pranciškonas brolis Arūnas Peškaitis,

Lietuvos Respublikos Seimo narys Egidijus Vareikis ir Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas.

Tarptautinio šeimos instituto (Austrija) profesorius Gintautas Vaitoška, parlamentaras Egidijus Vareikis, Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas, Vilniaus Piatnickajos cerkvės stačiatikių dvasininkas Vitalijus Karikovas. Visi kalbėjusieji palaikė dialogo tarp religijų išsaugojimo būtinumą ir toleranciją.

Liepos 2 dieną Trakuose planuojama įsteigti pastovią ekspoziciją apie Lietuvos totorius. Tai bus pirma panašaus pobūdžio ekspozicija, atidaryta Lietuvoje po Antrojo pasaulinio karo. Iki karo Vilniuje veikė Totorių muziejus ir archyvas, kurie karo metu buvo sunaikinti, o jų eksponatai pateko į privačius rankas arba į įvairių muziejų saugyklas. Todėl šios ekspozicijos atidarymas – istorinės svarbos įvykis.

Mieli tautiečiai, kreipiamės į Jus su prašymu prisidėti prie šios parodos organizavimo. Jau sukaupta nemažai daiktų, bet dar reikalinga imamo mantija, maldos kilimėlis, kilmės dokumentai, senoviškos nuotraukos, senoviškas koranas, chamailas, (kitabas?), muhirai, pypkės, rytietiškas kaistuvus vandeniui, varinis šotis vandeniui, arbatinukai, kavinukai, koralo karoliai, amuletai, auskarai, senoviškos moteriškos skaros, rytietiškas kardas, monetos ir kt. Jeigu Jūs galėtumėte paskolinti ar parduoti muziejui kažką iš čia paminėtų daiktų, prašome kreiptis į Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininką Adą Jakubauską tel.: 8 682 72 328 arba telefonu Vilniuje: 2605 869. Šios ekspozicijos pagrindu vėliau planuojama atidaryti pastovų Lietuvos totorių muziejų.

Savaitraščio „Šehri Kazan“ fragmentas su Ado Jakubausko nuotrauka ir eilėraščių vertimais į totorių kalbą.

Selimo Chazbijevičiaus puslapis. į totorių kalbą

Kazanės savitraštis „Šehri Kazan“ š.m. vasario 8 d. paskelbė Ado Jakubausko ir Selimo Chazbijevičiaus eilėraščių vertimus į totorių kalbą. Šių dviejų totorių poetų kūryba jau ne kartą buvo publikuota Tatarstane totorių kalba. Jie anksčiau glaudžiai bendradarbiavo su literatūriniu almanachu, ėjusių totorių ir rusų kalbomis „Argamak“, kurį redagavo žinomas rašytojas, poetas ir vertėjas Aidaras Chalimas. Šiuo metu jie bendradarbiauja su „LT“ informacija

Garbingas Jakubovskių šeimos jubiliejus

*Gyvenimas jų – tarsi tyras šaltinis
Į mėlymus tolius vingiuoja*

Šiandieną švenčiame įvykį, kurio sulaukti lemta ne kiekvienam mirtingajam – auksines Ibrahimo ir Džemilios Jakubovskių vestuves.

Jau penkiasdešimt metų praėjo nuo tos dienos, kai jie sujungė savo gyvenimus į vieną. Abu gimė ir užaugo Ivijoje, tvarkingose ir darbščiose šeimose, kur nuo pat mažens tėvai jiems skiepijo gerumą, darbštumą, jautrumą ir dėmesį žmonėms. Jaunoji gražuolė Džemilia, kaip sakoma, buvo „pirma kaimo mergina“. Ji išsiskyrė ne tik grožiu, bet ir protu, darbštumu. Šeimoje iš penkių vaikų ji buvo vyriausia, todėl jai dažnai tekdavo nudirbti sunkius darbus ne tik savo daržuose, bet ir kolūkyje. Tokia mergina buvo trokštama nuotaka ir daugelis vaikinų svajojo apie ją, bet ji išsirinko ramų, darbštą, taktišką ir dėmesingą Ibrahimą Jakubovskį, kuris tuo metu gyveno Vilniuje. Ir neapsiriko. Savo šeimą jie sukūrė meilės ir pagarbos pagrindu.

Sakoma, kad šeima – moters karalystė. Protinga, išmintinga ir nekonfliktiška Džemilia kaip geroji fėja savo namuose sukūrė jaukią, šiltą abipusės pagarbos atmosferą. Ji visada buvo ir iki šiol yra didžioji strategė ir taktikė, šeiminkė, teisėja ir valdovė. O Ibrahimas, kaip geras vyras, visada turėjo savo nuomonę, dažniausiai, beje, sutampančią su žmonos nuomone. Abu sutuoktiniai turi „auksines“ rankas ir viską daro kartu. Jų vasarnamiu ir butu negalima nesižavėti: su kokia meile ir išradingumu viskas sugalvota ir padaryta! Jų namuose visuomet šilta ir jauku. Tačiau pats brangiausias jų turtas – vaikai ir

Jakubovskių šeimos dovana muziejui

Vilniečių Ibragimo ir Džemilios Jakubovskių šeima kuriamai Lietuvos totorių ekspozicijai maloniai padovanojo ponios Džemilios siuvinėtą muhiraq ir šeimos relikviją – XIX a. žvakidę iš Yvijos mečetės.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos vardu nuoširdžiai dėkojame jiems už šią dovaną.

Mieli tautiečiai, kreipiamės į Jus ir prašome, esant galimybei, paremti ekspozicijos kūrimą.

Nuotraukoje: Ibragimas, Džemilia Jakubovskiai su dukra Lilia ir anūke Emilija.

anūkai. Jakubovskiai teisėtai didžiuojasi savo sūnumi Borisu ir dukra Lile, jau turinčiais savo puikias šeimas. Jie džiaugiasi savo gražių ir protingų anūkių Sofijos, Alijos ir mažosios Emilijos laimėjimais.

Mūsų auksiniai jubilieatai meilėje ir santarvėje pragyveno pusę amžiaus. Jų gyvenimo kelias nebuvo rožėmis klotas. Abu turėjo daug dirbti ir iki šiol nesėdi sudėję rankų. Jie garbingai įveikė visus išbandymus, kurie jiems teko. Meilė, tarpusavio supratimas, pagarba, darbas, tikėjimas Dievu – visa tai diena iš dienos vedė juos prie auksinių vestuvių. Šiandien jie jaučiasi laimingi. Į jubiliejų susirinko artimieji ir draugai. Džemilia ir Ibrahimas Jakubovskiai jaučiasi apdovanoti už sąžiningą meilę, besitęsiančią penkiasdešimt metų. Tegu šis jausmas ir toliau jungia brangiuosius jubiliatų, o jų gyvenimas tebūna pavyzdžiu jaunimui.

Iš visos širdies sveikiname auksinę Jakubovskių porą su šiuo garbingu jubiliejumi. Tegu kiekviena Jūsų gyvenimo diena būna tokia pat šviesi kaip ši šventė. Širdingai linkime Jums stiprios sveikatos ir dar daugelio laimingų metų!

Artimieji

Mus filmavo Turkijos televizija

2005 metų birželio 21 – 26 dienomis Lietuvoje viešėjo didžiausios Turkijos visuomeninės televizijos TRT filmavimo grupė: vienas iš kanalo vadovų, režisierius Zafer Karatay, jo žmona Neše Sarisoy Karatay, operatorius Ahmed Fisunoglu ir operatoriaus padėjėjas – Engin Geldikaya. TRT televizija stato šešių dalių dokumentinį filmą apie įvairias tiurkų tautas, gyvenančias Europoje: Lietuvos totorius ir karaimus, Lenkijos

ir Suomijos totorius, Rumunijos gagaūzus, Vengrijos kumanus. Kiekvienas filmas truks keturiasdešimt minučių. Svečiai iš Turkijos pabuvojo Kaune, Nemėžyje, Raižiuose, Keturiasdešimt totorių kaime, domėjosi mečetėmis, kapinėmis, totorių ūkiu, papročiais, istorija. Kalbino paprastus žmones bei Lietuvos totorių bendruomenės lyderius. Filmų ciklas turėtų pasirodyti š. m. spalio – lapkričio mėn.

Režisierius Zafer Karatay yra Krymo totorius, kurio protėviai į Turkiją persikėlė devinioliktojo amžiaus viduryje.

ANTROJO PASAULINIO KARO VETERANŲ PAGERBIMAS

Adomas ASANAVIČIUS

Šiais metais viso pasaulio žmonės minėjo 60-ąsias pergales prieš fašizmą metines. Antrasis pasaulinis karas nusinešė apie 60 milijonų žmonijos gyvybių. Kartu su kitų tautų atstovais į karą buvo pašaukti Lietuvos vyrai, tarp jų nemažai mūsų tautiečių. Tad š. m. gegužės 8 dieną Vilniaus krašto Lietuvos totorių bendruomenė pagerbė šio karo dalyvius.

Į minėjimą buvo pakviesti karo veteranai majoras Selimas Aleksandravičius, kapitonas Stepas Asanavičius, seržantai Juozas Janušauskas, Konstantinas Vilčinskas, Ibrahimas Jakubovskis, eilinis Stepas Asanavičius su žmonomis.

Minėjime dalyvavo Lietuvos musulmonų sunitų dvasinio centro-muftiato valdybos pirmininkas, muftijus Romualdas Krinickis, Vilniaus miesto imamas Mikas Chaleckas, Turkijos ambasados patarėjas religijos reikalams Mehmedas Eminas Kysalas bei bendruomenės valdybos nariai.

Trumpoje apžvalgoje bendruomenės vadovai apibūdino, kokias aukas patyrė žmonija per Antrąjį pasaulinį karą, aptarė žalą, padarytą daugelio valstybių ekonomikai ir tautoms, tarp jų ir Lietuvos totoriams. Kare žuvo Silvestras Bairašauskas, Aleksas Juozapavičius, Aleksas Jablonskas, Jokūbas Janušauskas, Motiejus Milkamanavičius, Aleksas Lebedis ir Jachja Šcensnovič.

Daug mūsų tautiečių, sugrįžusių iš karo, nesulaukė šios 60-čio pergalės dienos. Tai Aleksas Asanavičius, Juozas Abunevičius, Stepas Aleksandravičius, Michail Bogdanovič, Tamara Muchlia, Stepas Selimavičius, Motiejus Jakubauskas, Samuil Melech, Amuratas Ramanauskas, Ipolitas Janušauskas, Stepas Makulavičius, Jokūbas Vilčinskas ir kiti.

Džiugu pasveikinti karo pabaigos 60-čio proga Raižių mečetės imamą Danielių Makulavičių ir Stepą Dzenajavičių, kurie patyrė šio karo karčią naštą, o sugrįžę ilgus metus tarnauja tautos dvasinėje veikloje.

Antrojo pasaulinio karo veteranas majoras S. Aleksandravičius, gimęs 1922 metais, kilęs iš Kaišiadorių, 1940 m. mokėsi Vilniaus pėstininkų karo mokykloje ir, prasidėjus karui, 1941 m. buvo evakuotas į Rusijos gilumą. Jis dalyvavo Baltarusijos ir Pabaltijo fronto kovose, vadovavo kuopai ir batalionui, pasižymėjo

žygdarbiuose, už tai apdovanotas šešiais ordinais ir 11 medalių. Po karo dirbo atsakingose pareigose, tarp jų gamyklos direktoriumi.

Kapitonas S. Asanavičius, gimęs 1920 metais, prasidėjus karui, buvo mobilizuotas į Pabaltijos fronto ruožą, kur buvo sužeistas, o pagijęs mokėsi pėstininkų karo mokykloje ir baigęs vėl dalyvavo kovose ir iki 1954 metų tarnavo karininku lietuviškoje 16-joje divizijoje. Jis apdovanotas ordinu ir medaliais, o taikos metais 44 metus dirbo Sveikatos apsaugos ministerijos žinyboje, tarp jų ilgus metus - bazės direktoriumi.

Seržantas J. Janušauskas, gimęs 1924 metais, buvo mobilizuotas 1944 m., tarnavo Maskvos karinėje apygardoje, mokėsi Padolsko ir Vladimiro karo mokyklose, kurias baigęs tarnavo lietuviškoje 16-joje divizijoje. Nuo 1947 iki 1980 m. jis dirbo žemės ūkiuose agronomu ir ėjo kitas pareigas.

K. Vilčinskas, gimęs 1924 metais, nuo 1942 iki 1945 m. dalyvavo Baltarusijos fronte, Ukrainoje, kur du kartus buvo sunkiai sužeistas. Jis apdovanotas ordinais ir medaliais. Taikos metais nuo 1947 iki 1984 m. dirbo Grigiškių popieriaus fabrike.

S. Asanavičius, gimęs 1924 metais, buvo mobilizuotas 1944 m., dalyvavo mūšiuose Baltarusijos fronte, apdovanotas medaliais. Pokario metais nuo 1957 iki 1988 m. dirbo Vilniaus odų apdirbimo fabrike.

Pagerbdami žuvusiųjų ir mirusiųjų karo veteranų atminimą, Lietuvos muftijus R. Krinickis ir Vilniaus imamas M. Chaleckas atliko „Jasin“ ir „Hatim“ maldas. Malda „Jasin“ buvo skaitoma už Bekirą Chalecką iš Vilniaus ir už Bekirą Chalecką, kilusį iš Raižių, kurie gelbėjo mūsų tautos jaunimą nuo deportacijos į Vokietiją.

Po maldų Vilniaus totorių bendruomenės pirmininkas A. Asanavičius, pasveikinęs dalyvavusius minėjime karo

Karo veteranai prie šventinio stalo

veteranus, perskaitė Tatarskano Respublikos prezidento Mentimiro Šeimijevo atsiųstus sveikinimo raštus ir įteikė juos karo veteranams. Tarybos narė Elena Aleksandravičienė padovanojo gėlių, o Vilniaus krašto Lietuvos totorių bendruomenės pirmininkas J. Aleksandravičius įteikė fronto dovanų.

Geros sveikatos, stiprybės ir džiaugsmo gyvenime karo veteranams palinkėjo muftijus R. Krinickis, imamas M. Chaleckas, Turkijos ambasados patarėjas M. E. Kysalas.

Karo veteranų vardu kalbėjo kapitonas S. Asanavičius. Jis pabrėžė, kad turimais duomenimis karo frontuose dalyvavo apie 210 tūkstančių Lietuvos piliečių. Tai pirmiausia 16-osios lietuviškosios šaulių divizijos kariai ir 1944-45 metais mobilizuoti vyrai. Apie 40 tūkstančių karių negrįžo iš kovos laukų. 16-ojoje lietuviškoje divizijoje tarnavo 12 398 kariai ir karininkai, iš jų 238 (arba 2,2 proc.) totoriai ir karaimai.

Ypač didelius nuostolius kautynėse patyrė divizija prie Aleksejevkos kaimo. Iš viso per karą žuvo 9 350 divizijos

karių. 1945 m. sausio 28 d. lietuvių divizija išvadavo Klaipėdą, o balandžio 23 d. Latvijoje buvo galutinai apsuptos 33 vokiečių divizijos, kurioms buvo užkirstas kelias grįžti į Vokietiją.

Poetas Vladas Mozūriūnas eilėraštyje „Draugams“ parašė:

Praeis audra. Nutils prankų griausmas.

Už stalo susirinks seni kovų draugai.

Ir tik tada kankinamai pajausim,

Kad stalas toks platus, o mūsų tiek mažai.

Minėjimo organizatoriams S. Asanavičius išreiškė didžiulę padėką.

Karo veteranams ir minėjimo dalyviams bendruomenės tarybos nariai savo lėšomis suruošė šventinį stalą, ant kurio garavo karštas mėsos pyragas, peremeč, buvo saldumynų, sulčių, vaisių, kavos ir arbatos.

Išlydėjusi svečius Pagirių vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja Dina Aleksandravičienė pasakė: „Ši priemonė turi skatinti jaunąją kartą mylėti ir gerbti savo tėvynę, mūsų tē-

Įvyko konferencija

2005 gegužės 13 ir 14 d. Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Kultūrinių bendrijų studijų centras organizavo III tarptautinę konferenciją „Jautriausios mažumos: atkuriant vietinių kultūrų Europą“. Joje aptarta sentikių, čigonų, žydų, Lietuvos totorių ir karaimų problematika, skaityti moksliniai pranešimai apie šias tautines grupes. Totorių ir karaimų sekcijoje pranešimus skaitė dr. Natalija Kasatkina, prof. Tamara Bairašauskaitė, dr. Egdūnas Račius, dr. Michail Tarelko, dr. Adas Jakubauskas, dr. Karina Firkavičiūtė, Jurgita Karpavičiūtė.

Летувос Тоторай

НАШ ВЕТЕРАН ПРИНЯЛ УЧАСТИЕ В ПРАЗДНОВАНИИ ЮБИЛЕЯ ПОБЕДЫ В КАЗАНИ

Ислам БОГАТОВ

Председатель Паневежской общины татар

Недавно вернулся из Казани член нашей общины Асхат Харисов. В мае этого юбилейного года, по приглашению президента Республики Татарстан Ментимира Шаймиева, он принял участие в праздновании 60-летия Победы.

Асхат Харисов выглядел бодрым, помолодевшим, восторженно рассказывал о родной татарской земле, о посещении музеев, театров, парка Победы, Татарского академического театра им. Галиаскара Камала, о своих родных и близких, которых и не надеялся увидеть. Ему посчастливилось даже встретить свою первую любовь, женщину, которая в суровом 1941 году проводила его на фронт. Это такое счастье, которого устаиваются в жизни только верные сердца, люди, преданные Родине и присяге. В родной деревне он навестил могилы своих родителей.

Асхат Харисов родился 15 мая 1924 года в деревне Акбазово. В лихое время, 17-летним парнишкой, он пошел защищать Отечество. Прошел рядовым солдатом все фронты. Освобождал Белоруссию. В 1950 году он демобилизовался из Советской Армии и остался жить в городе Паневежисе, где базировалась воинская часть, в которой служил после войны. Как примерный солдат, он был приглашен на работу в органы МВД, где прослужил 36 лет и в звании полковника уволился на пенсию.

Со дня основания нашей общины, как один из ее соучредителей, Асхат Харисов принимает активное участие в общественной жизни города и республики. Это человек с большой буквы, пример верного служения своему долгу для молодежи.

Асхат Харисов (первый справа) во время встречи с ветеранами Второй мировой войны в Казани.

ОТКРЫТА ВЫСТАВКА

В минувшее воскресенье, в Каунасском центре национальных культур открыта фотовыставка “Литовские татары: история и современность”.

Коллекция фотографий, собранная на протяжении XX-го столетия, отражает разнообразные стороны истории, культуры и религии литовских татар, обычаи и традиции.

В открытии выставки приняли участие члены Общины татар Каунаса, председатель Союза общин татар Литвы др. Адас Якубаускас, представители общественности города.

Выставка будет доступна для посетителей на протяжении двух месяцев - июля и августа. Адрес Центра национальных культур: Каунас, ул. Св.Гертруды, 58.

ТУРЕЦКОЕ ТЕЛЕВИДЕНИЕ СНЯЛО ФИЛЬМ

О ЛИТОВСКИХ ТАТАРАХ

21-26 июня 2005 года находилась съемочная группа самого крупного общественного телевидения Турции ТРТ под руководством режиссера Зафера Каратая. ТРТ телевидение готовит шестисерийный документальный фильм о тюркских народах Европы.

Кроме Вильнюса, гости из Турции побывали также в Каунасе, Нежежисе, в Райжяй, деревне Кятуресдяшимт тоторию, встречались с людьми, руководителями общин, интересовались историей, обычаями и традициями литовских татар, сняли мечети, мизяры, дома и хозяйственные постройки татар.

«ЛТ» информация

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Община татар Вильнюсского округа информирует, что 8 июля с.г. (в пятницу) в 16 часов в Вильнюсском доме национальностей (Раугиклос 25) состоится собрание Клуба синьоров. Приглашаем принять активное участие всех людей старшего поколения.

Знакомство

Образованная, симпатичная 58-летняя литовская татарка хочет познакомиться с культурным, похожего возраста соотечественником.

Звонить: 8 600 20366

В СОЮЗЕ ОБЩИН ТАТАР ЛИТВЫ - ВРЕМЯ ПЕРЕМЕН И ОБНОВЛЕНИЯ

Галим СИТДЫКОВ

Союз общин татар Литвы (далее - СОТЛ или Союз) был основан Ромуальдасом Макавяцкасом в 1995 году. В него вошли Каунасская (председатель Йонас Ридзванавичюс) и Алитусская общины (председатель Иполитас Макулавичюс), а также Союз молодых мусульман Литвы (председатель Алий Александрович). В 1988 году СОТЛ возглавил Й.Ридзванавичюс. В марте 2003 года председателем был избран Адам Якубаускас. В последний суббота мая состоялась отчетно-выборная конференция Союза, на которой А.Якубаускас был повторно избран при единогласном голосовании за его кандидатуру.

Все три руководителя СОТЛ - люди высокого интеллекта, доктора наук, авторитетные ученые и общественные деятели, каждый внес свой весомый вклад в становление и развитие Союза.

х х х

Мы не будем сильно углубляться в историю, но подчеркнем, что образование Союза было вынужденным шагом, ответом на регистрацию в Министерстве юстиции Литвы самостоятельной Общины татар Вильнюсского края (председатель Йонас Александровичюс), которая тем самым показала свое нежелание быть в одной организации с каунасскими и алитусскими татарами. В дальнейшем многочисленные попытки руководителей Союза объединиться с Вильнюсской краевой общиной не привели к успеху.

Однако в Вильнюсе и округе проживают большое число татар, которые желают быть в одной организации со своими единокровными братьями. Они объединились и зарегистрировали в ноябре 2004 года Общину татар Вильнюсского округа (председатель - доктор наук Галина Александрович-Мишкинене), которая вошла в состав Союза общин татар Литвы.

К Союзу присоединилась также Паневежская община татар (председатель Ислам Богатов), готова к этому шагу Клайпедская община (председатель Флюр Шарипов). Во главе этих общин стоят умные люди, понимающие значение единства немногочисленной татарской диаспоры Литвы для достижения целей национально-культурного возрождения.

Слава Богу, демократия дает право свободного выбора, кому и с кем быть

в одной организации, не допускает принудительного единства. Общественная жизнь - это не колхоз, где хочешь-не хочешь, но должен подчиняться трудовой дисциплине, шагать в общем строю против своей воли.

За десять лет существования Союза его возглавляет уже третий руководитель, а Вильнюсскую краевую общину и Общину татар Вильнюса все эти годы держат в своих руках одни и те же лица - Йонас Александровичюс и Адамас Асанавичюс. Не в этом ли причина того, что отношения этих общин с Союзом не меняются все эти годы в лучшую сторону? Говорят же, что новая метла по-новому метет. Опыт Союза это подтверждает.

Однако, что странно, мы совершенно не информированы, когда в этих общинах были отчетно-выборные собрания. То есть сложно определить, насколько они легитимны. А.Асанавичюс всегда охотно пишет статьи о работе воскресной школы, других мероприятиях, которые он организует, но ни разу не пригласил и не информировал об отчетно-выборном собрании в своей общине. Это обстоятельство невольно вызывает удивление.

В его адрес нередко слышится критика, что он ничего не делает. Это не совсем верно. В Вильнюсе проходят отдельные мероприятия под его руководством. Однако, что принципиально важно, об отчетно-выборном собрании в его общине не приходилось даже слышать. По моему мнению, это, если не главный, но все же очень серьезный недостаток А.Асанавичюса как руководителя, как и Й.Александровичюса тоже, между прочим. Пользуется доверием только та власть, которая периодически отчитывается перед людьми о своей работе и путем избрания получает право на дальнейшее официальное признание и существование. И отчеты эти должны отражаться в нашей газете.

х х х

Тому факту, что А.Асанавичюсу не удалось самостоятельно решить вопрос со строительством мечети в Вильнюсе, не стоит и удивляться, а можно только сочувствовать тому, сколько он приложил усилий, но не смог даже решить вопроса о выделении земельного участка для мечети. Строительство мечети по силам только организационному комитету, состоящему из авторитетных и компетентных людей. Ни один человек в одиночку с таким делом не справится. Тут не его вина, а беда. А в

том, что за 15 лет независимой Литвы не создан хотя бы оргкомитет по строительству мечети, виноваты все лидеры литовских татар.

В отношении легитимности своего существования в качестве муфтия следует серьезно задуматься Рамазану Криницкому. Демократия основывается на строгом соблюдении законов и устава организации. В отсутствии послушания законам и уставу у молодых руководителей виноваты, безусловно, и люди старшего поколения. Никто руководителем не рождается, за редким исключением. Долг стариков учить молодежь работать.

Не отклонился ли я от основной темы? Да, но это необходимо сделать, чтобы ясной для всех была ситуация. Непогрешимых руководителей нет. Однако периодическая отчетность и информация об этом - важный инструмент соблюдения порядка и демократии, преодоления ошибок и поступательного движения вперед.

х х х

Коллективное обсуждение актуальных вопросов и проблем, принятие оптимального и согласованного решения - характерная черта стиля руководства Союза общин татар Литвы. Об этом тоже говорилось на отчетно-выборной конференции. Благодаря этому, в ряде направлений деятельности Союза достигнуты заметные успехи.

Первое, на чем остановился в своем отчетном докладе А.Якубаускас, - это издание газеты "Летувос тоторай". За время его руководства Союзом издано 20 номеров. В течение последнего года газета выходит объемом в 16 страниц. Учитывая пожелания вильнюсцев, на 4 страницах газеты наиболее актуальные материалы печатаются также на русском языке. В январе исполнилось нашей газете 10 лет. Юбилей был отмечен в Каунасе. Однако значение газеты для татарской общины Литвы настолько велико, что следует провести соответствующее мероприятие в столице. Кроме татар, газету свою издают только, пожалуй, евреи.

Газета "Летувос тоторай" - это первое печатное издание на литовском языке в 600-летней истории проживания татар на землях Великого княжества Литовского.

Предполагается татарской печати посвятить очередной ориент литовских татар, который пройдет, скорее всего, осенью.

В последние два года значительно обогатилась культурная жизнь татарс-

ких общин. Благодаря инициативе А.Якубаускаса, при поддержке Алия Александровича, других активистов, порадовала своими концертами татар Литвы народная артистка России и Татарстана профессор Венера Ганиева.

Успешно был организован в прошлом году 4-й Ориент литовских татар в Алитусе, в котором приняли участие гости из Татарстана и Латвии.

Значительно расширились зарубежные контакты Союза. Сохраняя на хорошем уровне отношения с белорусскими и польскими татарами, активнее стали связи с Исполкомом Всемирного конгресса татар. Прошлым летом молодые представители татар Литвы приняли участие во Всемирном конгрессе татарской молодежи в Казани.

При участии нашего Союза в мае состоялось открытие выставки старинных рукописей литовских татар в зале имени П.Смуглявичюса Научной библиотеки Вильнюсского университета. Одновременно состоялась презентация книги “Каталог рукописей литовских татар”, подготовленной доктором, доцентом Вильнюсского университета Г.Александрович-Мишкинене и ее студентами.

В июле предстоит открытие экспозиции, посвященной литовским татарам, в Тракайском историческом музее.

Начаты съемки документального фильма о татарах Литвы, который будет представлен на кинофестивале, посвященном 1000-летию Казани в августе. Соавтор сценария А.Якубаускас, научные консультанты - Тамара Байрашаускайте (габ. доктор истории, автор книги “Литовские татары в XIX веке”) и Галина Александрович-Мишкинене.

На отчетно-выборной конференции был также заслушан доклад ревизионной комиссии, с которым выступила Марите Милкаманичене. В докладе отмечено, что Союз получил за отчетные два года из разных источников (государственных институций и спонсоров - предпринимателей Даниелюса Макулавичюса и Алия Александровича) 28 тысяч литов. Больше всего средств израсходовано на издание газеты, проведение ориента, командировки, другие мероприятия. Нарушений финансовой дисциплины не обнаружено.

х х х

В ходе обсуждения отчетного доклада председателя и доклада ревизионной комиссии выступили Иполитас Макулавичюс, Рая Собеская, Ромуальдас Макавяцкас, Ислам Богатов, Эмир Шабанович, Галим Ситдыков и другие.

Председатель Общины татар Алитусского округа И.Макулавичюс говорил о необходимости реконструкции общинного дома в Райжяй, проблемах религиозного воспитания молодежи. Касаясь съемок документального фильма, он подчеркнул необходимость соблюдения максимальной объективности и правдивости в показе жизни, обычаев и традиций литовских татар.

Каунасец д-р Р.Макавяцкас посвятил свое выступление истории татарской печати и выразил уверенность, что 4-й Ориент литовских татар надо посвящать именно этому вопросу. Он высказал пожелание, чтобы минимум один раз в год организовывались экскурсии в Белоруссию, Польшу, другие страны и приветствовал идею приглашения в Литву национального ансамбля крымских татар, с которыми литовские татары имеют глубокие исторические связи.

О проблемах татар Немежиса говорила Рая Собеская. Она обратила внимание на то, что Немежанская мечеть редко бывает открытой, мало проводится духовно-воспитательной работы с молодежью, не прививается детям уважение к людям старшего поколения. Имамы, подчеркнула она, должны вести работу с семьями, бывать в татарских домах. Нуждаются в присмотре одинокие люди.

Председатель Паневежской общины татар Ислам Богатов высказался очень образно: “пусть объединяются “шимталапис” литовских татар с “чакчаком” татар казанских” В Паневежисе успешно прошел в марте День татарской культуры, посвященный 1000-летию Казани. Участники праздника получили приветственное письмо от председателя Исполкома ВКТ Рината Закирова.

Эмир Шабанович поблагодарил за активную работу с Клубом сеньоров при Вильнюсской общине татар Адаса Якубаускаса и Галину Александрович-Мишкинене. Это одно из важных направлений деятельности Общины татар Вильнюсского округа, которое быстро нашло признание и поддержку среди пожилых людей.

Все выступающие высказали одобрение работе комитета Союза общин татар Литвы и проголосовали за то, чтобы признать ее удовлетворительной.

Наряду с единогласно избранным председателем СОТЛ А.Якубаускасом, в состав комитета Союза были избраны Р.Макавяцкас, Й.Ридзванвичюс, А.Александрович (заместители председателя), руководители региональных общин, главный редактор газеты “Летувос тоторай”.

В состав ревизионной комиссии вош-

ли новые люди: Рая Собеская, Галия Вегилене и Лима Баранаускаене.

х х х

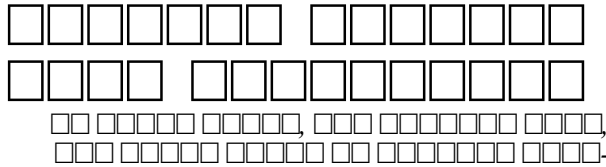
Участники конференции заслушали также ряд информации вновь избранного председателя по вопросам текущей и перспективной деятельности Союза, приняли поправки к уставу организации, необходимые для ее перерегистрации в соответствии с новым Законом Литовской Республики о национальных меньшинствах.

В работе конференции приняли участие и выступили представитель Департамента национальных меньшинств и эмиграции Имантас Мелянас и председатель Совета национальных общин Литвы Руслан Арутюнян. Они положительно оценили деятельность Союза общин татар Литвы и пожелали новых успехов, отметив, что заметной особенностью в деятельности Союза становится поиск новых форм и методов работы, обновление на всех направлениях деятельности.

В заключительной части конференции делегаты порадовались не только шведскому столу, но также прекрасному мини-концерту, который поставили артисты ансамбля “Алие” под руководством Александра Мелеха. Это - Эрнест Эйдукавичюс, Ольга Щуцкая, сестры Лена и Света Вильчюские, Ина Шебецкая, Лейла Мирзоева.

И, наконец, все желающие могли совершить экскурсию в зал имени П.Смуглявичюса Научной библиотеки Вильнюсского университета для знакомства с выставкой старинных рукописей литовских татар, на которой представлены экземпляры рукописного Корана, хамайлов, китабов, теждвидов, тафсиров - свидетельств духовного богатства литовских татар, исторической памяти и преемственности.

Перемены и обновление, переживаемые Союзом, принесут успех только в том случае, если они и в дальнейшем будут идти в духе татарских национальных традиций, истории, культуры и духовности.

Сегодня мы празднуем событие, дожить до которого позволено не каждому смертному: празднуем золотую свадьбу четы Якубовских - Ибрагима и Джемилей.

Вот уже 50 лет прошло с того дня, когда они соединили свои жизни в одну. Оба родились и выросли в Ивье, в добропорядочных и трудолюбивых семьях, где с пеленок родителями были привиты им доброта, трудолюбие, чуткость и внимательность к людям. Юная красавица Джемиля была, как говорят, "первой девушкой на деревне". Выделялась она не только красотой, но и умом, трудолюбием. В семье она была старшей из пятерых детей, и на ее долю выпало много тяжелого труда, как на своих огородах, так и в колхозе. Такая девушка была завидной невестой, и многие парни вздыхали по ней, но она выбрала спокойного, трудолюбивого, тактичного и внимательного Ибрагима Якубовского, который в то время жил в Вильнюсе. И не ошиблась в своем выборе. Семью свою они построили на уважении и любви.

Говорят, что семья - это царство женщины. Мудрая, умная, неконфликтная Джемиля, как добрая фея, создала в своем доме атмосферу уюта, тепла, радости, взаимопонимания. Она всегда была и остается великим стратегом и тактиком, управляющей, хозяйкой, судьей и повелительницей. А Ибрагим, как хороший муж, всегда имел собственное мнение, совпадающее, впрочем, с мнением жены. У обоих супругов "золотые" руки и все они делают вместе. Их дачей, как и квартирой, нельзя не восхищаться. - с такой любовью и выдумкой у них все продумано и сделано. В их доме всегда тепло и уютно. Но самое большое богатство их - это дети и внуки. Они по праву гордятся своим сыном Борисом и дочерью Лилей, у которых уже свои прекрасные семьи. Они радуются успехам своих внуков - умниц и красавиц Софии, Алии и маленькой Эмилией.

Наши золотые юбиляры прожили вместе в любви и согласии полвека. Жизненный путь их не был усеян розами. Они оба много трудились, и до сих пор не сидят сложа руки. Они достойно прошли все испытания и трудности, которые выпали на их долю. Любовь, взаимопонимание, уважение, труд, вера в Бога - это все, переживаемое день за днем, привело их к золотой свадьбе. Сегодня наши юбиляры чувствуют себя счастливыми. На золотую свадьбу собрались родные и друзья. Сегодняшняя радость Джемилей и Ибрагима Якубовских - это награда за верность любви, пронесенной через 50 лет. Пусть эта любовь и дальше соединяет дорогих юбиляров, а их жизнь будет примером для молодых.

От всего сердца поздравляем золотую пару Якубовских с этим славным юбилеем.

Пусть каждый день вашей жизни будет таким же светлым, как этот праздничный день.

Сердечно желаем вам крепкого здоровья и еще многих, многих счастливых лет!!!

Пусть Бог ниспошлет вам уют и покой,

И ангелы вечно стоят за спиной.

Пусть посланы будут вам мир и тепло.

Пусть в радости тихой вам будет светло.

Пусть сердце от трудных забот не болит,

А старость попозже рискнет на визит.

Желаем вам в доме внучат, правнучат,

Чтоб вам никогда не пришлось бы скучать.

Родные и близкие

Подарок музею

Семья Джемилей и Ибрагима Якубовских из Вильнюса для создаваемой экспозиции, посвященной истории Литовских татар, любезно подарила музир, вышитый руками уважаемой Джемилей и реликвию семьи - подсвечник XIX в. из Ивьевской мечети.

От имени Союза общин литовских татар, сердечно благодарим их за столь неоценимый дар.

Уважаемые соотечественники, обращаемся к Вам, по возможности, помочь при формировании упомянутой экспозиции.

На снимке: Джемилей и Ибрагим Якубовские с дочерью

Лилей и внучкой Эмилией.

ЗАВЕТ ОТЦА

Из татарского фольклора

В одной деревне умирал старый человек. Позвал он к себе сына и сказал ему: «Перед смертью я хочу оставить тебе завет. Если исполнишь его, то будешь жить долго и счастливо».

Когда отец умер, его сын совершенно забыл о приветливости, перестал со всеми здороваться, ходил задрав нос.

Видя такое отношение к окружающим, аксакалы стали обсуждать поведение парня. Раньше он был умный, вежливый, а теперь стал грубым, ни с кем не здоровается. Что с ним случилось?

Однажды, когда парень проходил мимо стариков, они остановили его и спросили:

«Почему ты стал таким невоспитанным? Почему нас не приветствуешь?»

Парень очень удивился вопросу стариков, но правдиво рассказал о том, что перед смертью отец завещал ему ни с кем первым не здороваться. «Я не могу не выполнять завет отца», - сказал он.

Аксакалы рассмеялись от души и раскрыли смысл завета отца. «Отец тебе дал понять, что ты должен утром вставать раньше всех, раньше всех идти на работу. Люди, которые придут на работу после тебя, будут относиться к тебе с уважением и первыми здороваться с тобой, а если ты опоздаешь, то должен будешь сам здороваться первым с людьми, которые пришли раньше тебя».

Laiškas LTV laidos „LABAS“ kūrėjams

Steponas JAKUBAUSKAS,

žurnalistas

Gerbiamieji Lietuvos televizijos „Labas“ ponai kūrėjai, esu Lietuvos totorius, 2-os grupės invalidas Steponas Jakubauskas. Kiekvieną šeštadienį su malonumu žiūriu Jūsų ruošiamas laidas Lietuvos nacionalinėms mažumoms. Tai kitataučiams moralinė atgaiva ir pasididžiavimas savomis tautomis, savo etnosu. Be abejo, kaip musulmonas, labiausiai laikiu laidos „LABAS“, kurioje kartais kalbama ir rodoma apie mano tautiečius, likimo nublokštus gyventi Lietuvoje.

Sužavėjo 2004 rugsėjo 4 d. šeštadienio laida „LABAS“. Žiūrėjau su didžiausiu malonumu į varganas totorių mečetes (visas esu aplankęs). Labai gaila, kad Vilniaus miesto valdžia neranda reikalo padėti - ne pastatyti, bet atstatyti sugriautą mečetę, suniokotas ten buvusias kapines. Labai gaila, kad mano tautiečiai nevartoja savo gimtosios kalbos, rašto, juk kalba tai lyg ir antra motina.

Toje laidoje nuskambėjo ir poetės Jakubauskaitės (deja, vardo neįsiminiau) puikiai parašytos „Odės...“ ištrauka, po kurios nesulaikiau ašarų. Amžius, negalia neleido įsiminti žodžių.

Ponai žurnalistai, jeigu turite bent kokią galimybę, labai prašau atsiųskite tos „Odės...“ (neprisimenu antro pavadinimo žodžio) ištraukos tekstą, dar maloniau būtų gauti visą „Ode...“. Labai prašau keletą žodžių parašyti apie poetę. Sprendžiant iš pavadės, ji irgi musulmonė. Gal (jai sutikus) galėčiau gauti jos adresą, bent telefono numerį.

Aš, žiūrėdamas Jūsų laidas, kartais suabejoju totorių skaičiumi Lietuvoje. Minima 3,5 tūkstančiai. Man atrodo, kad mūsų yra kur kas mažiau.

Kaip buvęs žurnalistas, kadaise domėjausi savo tautos istorija, žinoma, tiek, kiek leido tuometinės sąlygos.

Ir Lietuvos žiniasklaidoje kartais užčiuopiami neteisingi mūsų tautiečių vertinimai. Tai, pavyzdžiui, kaip visi musulmonai supriešinami su europiečiais, visi musulmonai laikomi teroristais, ir panašiai. Vienas laikraštis rašė, kad totorių mečetėse laikomos mišios, o ne namazas ir t.t.

Atleiskit, kad pareiškiau kai kurias mintis, kurios tikrai nesusijusios su Jūsų laida „LABAS“.

Jeigu įvykdysit mano prašymą, būsiu labai dėkingas.

Mano adresas:

S.Jakubauskas

Chemijos pr. 5-133, Kaunas

Tel. (8 37) 45 19 28 (namu, skambinti galima bet kuriuo metu).

Su pagarba Jums, linkiu kūrybinės sėkmės, aštrios žurnalistinės plunksnos

Kaunas, 2004 09 05

P.S. Šį laišką mums perdavė LTV laidos „LABAS“ kūrėjai.

Tėvo priesakas

Iš totorių folkloro

Viename kaime baigė nugyventi savo gyvenimą senas žmogus. Prieš mirtį jis pašaukė savo sūnų ir tarė: „Sūnau mano, aš mirštu ir noriu palikti tau priesaką. Jeigu jį išpildysi, tai gyvensi ilgai ir laimingai“.

Kada tėvas mirė, sūnus pasidarė niūrus, nustojo sveikintis su žmonėmis.

Visa tai pastebėjo kaimo aksakalai ir pradėjo aptarinėti to vaikiną elgesį: „Koks buvo protingas, mandagus vaikas, bet, mirus tėvui, pasidarė grubus, su nieku nesisveikina.“

Vieną kartą, kai vaikas ėjo pro šalį, sėdintys aksakalai

V Lietuvos totorių Oriento, įvyksiančio 2005 m. rugsėjo 15-18 dienomis,

Reglamentas - kvietimas

Oriento metu įvyks mokslinė – praktinė konferencija tema: „Lietuvos totorių spauda“

Vieta: Vilniaus rajonas, Vaidotų (Baltosios Vokės) kaimas, Aukštesnioji žemės ūkio mokykla, **Vaidotai, Parko g. 7.**

Susisiekimas: Iš Vilniaus autobusų stoties važiuoti autobusais Nr. 42 ir 78 iki stotelės „Baltoji Vokė“. Nuo stotelės iki mokyklos pėsčiomis eiti apie 400 metrų.

Iš Vilniaus autobusų stoties 16-tos aikštelės taip pat galima važiuoti privačiais autobusais „Vilnius – Skurbutenai“ ir „Vilnius – Rudninkai“ iki stotelės „Baltoji Vokė“ arba privačiu autobusu „Vilnius – Vaidotai“, kuris veža iki pat Aukštesniosios žemės ūkio mokyklos kiemo.

Reginio laikas: Dalyvių suvažiavimo diena – rugsėjo 15 (ketvirtadienis).

Svečiai apgyvendinami Vaidotų aukštesniosios žemės ūkio mokyklos bendrabutyje.

Rugsėjo 16 d. (penktadienį) - pirmoji Oriento diena!

Jos metu numatoma mokslinė praktinė konferencija, penktadienio namazas Keturiasdešimt totorių kaimo mečetėje, koncertas ir tautinė vakaronė totorių jaunimui ir suaugusiems AŽŪM aktų salėje.

Antrąją Oriento dieną rugsėjo 17 d. (šeštadienį) numatoma aplankyti buvusias totorių gyvenvietes – Kazaklarus, Merešlėnus, Liudvinavą, Kazbėjus, Afindzievičius, Vilniaus Lukiškes. Tą pačią dieną Oriento svečiai dalyvaus vienai Žemųjų Pagirių gyvenvietės gatvės suteikiant Kazaklarų pavadinimą ir apsilankys Trakų pilyje atidaromoje nuolatinėje etnografinėje Lietuvos totorių ekspozicijoje.

Išvykimas – rugsėjo 18 d. (sekmadienį).

Dalyvavimo renginyje sąlygos: Oriento svečiams nakvynė suteikiama organizatorių sąskaita nemokamai. Vietiniai Lietuvos totoriai už nakvynę prašomi apsimokėti savarankiškai po 15 Lt. už naktį.

Papildoma informacija:

1. Adas Jakubauskas tel. (+370 5 260 58 69), mob.tel.

(+370 682 72 328) El. p.: jakubauskas@gmail.com

2. Galina Miškinienė mob.tel (+370 615 10166)

el. p.: vytogas@delfi.lt

3. Romualdas Makaveckas tel. (+370 37 390641)

el.p.: Makaveckas@takas.lt

sustabdė jį ir pasakė: „Koks tu neišauklėtas, nemandagus, praeini pro šalį – nesisveikini“.

Vaikinas labai nustebo, bet teisingai papasakojo apie priesaką: „Tėvas pasakė man su nieku pirmam nesisveikinti. Ir aš negaliu neišpildyti tėvo priesako“.

Aksakalai pasijuokė ir paaiškino tėvo priesako esmę. Tėvas tau paaiškino: „Kelkis iš anksto ryte ir eik į darbą anksčiau nei kiti. Žmonės ateis paskui, matys, kad tu jau dirbi, su pagarba sveikinsis su tavimi. Bet jeigu pavėluosi, tai tu turėsi sveikintis su žmonėmis pirmas“.

Parengė Renatas GAINULINAS

NOSTALGIJA

Adile EMIROVA

1989 m. rugpjūtį aš rašiau šiuos prisiminimus. Po 4 mėn. gavau žurnalo „Novyj mir“ 11-ąjį numerį, kuriame buvo spausdinamas A.Solženicyno romanas „Archipelag gulag“. 4-ame skyriuje „Tautų trėmimas“ radau pusės puslapio tekstą apie Krymo totorių trėmimą. Mane sukrėtė tai, kad mano vaizdas sutapo su Solženicyno aprašytu - kaip atrodė Krymo totorių trėmimo diena 1944 05 18: „*Tikriausiai iš erdvės, iš aukštųjų kalnų tai atrodė didingai: suuzgė motorais visas Krymo pusiasalis (tik ką išlaisvintas 1944 balandy) ir šimtai gyvačių - autokolonų nušliaužė, nušliaužė jo tiesiais ir vingiuotais keliais (165 psl.)*“.

Kuomet aš rašiau šiuos prisiminimus, aš mačiau visa tai iš viršaus - iš amžino dangaus aukštybių.

Kai aš stebiu Tave, mano protėvių žeme, iš viršaus, iš amžino dangaus aukštybių, Tu man primeni ištiestą avies kailį. Jie buvo beveik kiekviename totorių name. Ant jų, numestų ant grindų, ant kušėčių sėdėdavo ilgais žiemos vakarais. Krymo pusiasalio sugretinimas su avies kailiu ne atsitiktinis, o dėsningas man, Krymo totorei: avis aš mačiau nuo vaikystės, avininkystė glūdi mano tautos kraujuje. Matyt, ši metafora, sulyginimas, subtiliai ir tiksliai charakterizuoja ne tik sulyginimo objektą, bet ir lyginamojo asmenybę, nes vaizdas imamas iš jo sąmonės, jo pasąmonės, sąlygotos genetinės tautos atminties, kuriai ir priklauso kalbantysis. (Taip Anai Achmatovai „genetiškai“ pateisinamas buvo debesies sulyginimas su voveraitės kailiuku: „*Aukštai danguje debesėlis pilkavo /Kaip voveraitės paklotas kailiukas*“.)

Tu visada ir visur esi manyje, mano tėvyne. Vidiniu matymu aš matau dantytus kalnų kraštus ties Jalta, tuos kelius, kuriais vaikščiojo mano vaikiškos kojos - išilgai upelio ir aukščiau, per Vilgos kalvą link Ai-Vasil kaimo (dabar Vasiljevka), kuriame gyveno visa mano giminė iš motinos pusės. Mano kojos prisimena ir šilkinį nukritusių spyglių tamprumą, kurie padengė tavo sausus, šviesius ir didingus kaip šventovės pušų miškus. Mano rankos lig šiolei jaučia sienos, statytos prieš mūsų namą Derekoje, iš laukinių akmenų greblėtą šiurkštumą, sienos, kuri skyrė mečetės teritoriją nuo senojo miziaro. Sukrypę antkapiai su arabiškais užrašais buvo matyti iš už aukštos žolės kaip baltos kaukolės (*mečetės pastatas pritaikytas gyvenamajam namui, o miziaro - kapinių vietoje pastatyti namai*). Mano ausys vis dar girdi, kaip vakarais tavo kvepiančiuose

Autorė darbo kabinete

soduose liejasi paukščių ir žiogų cikados. Aš menu, kaip kvepia tavo oras - žolių, kurios auga tik mano tėvyneje aromatais. (Aš iš karto pažinau tuos garsus ir pajutau tuos kvapus, kai po 30-ties deportacijos metų pirmą kartą sugrižau į Krymą. Iš karto prisiminiau A.Maikovo baladę „Jemšan“ su jos paskutinėmis eilutėmis „...*Mirtis gimtame krašte mieliau nei garbė svetur*“.)

Mano siela prisimena tave ir prisimins iki pat mano paskutinės valandos.

1944 m. gegužės 18 d. anksti ryte mus prikėlė beldimasis į duris. Įėjo karininkas su dviem kareiviais ir paskelbė, jog visi totoriai ištremiami iš Krymo. Patarė pasiimti su savim minimumą daiktų (*Pasirodo, kad galima buvo kiekvienam asmeniui imti po 100 kg, bet mums to nesakė*.) Susiruošimui davė 20 minučių.

Mama puolė panikuoti: vyras išvykęs (jis, kaip ir visi vyrai, buvo mobilizuotas į darbo armiją), trys vaikai nuo dvejų su puse iki 14 m. amžiaus. Dejuodama jinai blaškėsi po kambarius. Karininkas sekiojo jai iš paskos, stebėjo visą namų aplinką ir sakė, kad jam čia patinka ir kad jis čia gyvens.

Ką paimti su savim? Štai didelė paklodė - po ja būtų galima visiems keturiems palįsti. Apie dokumentus (gimimo liudijimai, pasas, darbo knygelė ir kt.) jinai net neprisiminė. Aš griebiau savo patį didžiausią „turtą“ - mėlyną aksominį rankinuką su kilpine rankena, kuriame buvo du karoliukų vėriniai, ir niekur jo iš rankų nepaleidau. (*Kažkurioje geležinkelio stotyje, jau Vidurinėje Azijoje, šiuos vėrinius teko iškeisti į maistą*.) Taip mes išėjome iš namų su tuo, ką galėjome laikyti rankose.

Išėjome visam laikui.

Karininkas pats užrakino duris ir pasiėmė raktus su savim.

Surinkimo punkte, prie tilto tarp Derekoje ir Ai-Vasilio, ant maišų ir ryšulių sėdėjo kaimynai. Buvo girdėti garsios

kalbos, aimanos. Pasirodė, kaimynai pasiėmė su savim maišą miltų ir ėriuko skerdieną. Kažkas atsinešė net matracus ir pagalves. Bėgant laikui kažkas vis nuėidavo namo ir grįždavo su naujais daiktais. Čia susigriebė ir mama: nepasiėmė nieko valgomo ir indų. Vyresnioji sesuo su mažyle liko ant daiktų, o mes su mama per sodus (keliu eiti bijojome) grįžome namo. Mes gyvenome antrame aukšte. Durys buvo užrakintos, raktų mes neturėjome. Mama pristatė prie balkono langų kopėčias, išdaužė stiklus, ir aš patekau į kambarį. Mamos patarimu pasiėmiau žirkles, puodą, tris didelius šaukštus ir vieną mažą (mažajai sesei). Nuėmiau nuo pagalvės užvalkalą ir pribėriau į jį kažkiek miltų. Ožką maitintoją, pirkta prieš dvi savaites už paskutinius pinigus, mes nuvedėme kaimynei, Kazanės totorei. Jai atidavėme siuvimo mašiną ir didelį persišką kilimą. Turbūt mama manė, kad mes greitai grįšime (*1989 m žurnalo „Junost“ 1 numeryje perskaičiau balkaro V.Jukjajevos prisiminimus „O jūs sugrįšite, tikėkite manim...“ ir vėl prisiminimai užtvindė mane ir aš ilgai ir beviltiškai verkiau. Juos paleido į tėvynę po 13 metų, o mes iki šiolei svetur*).

Laukdami mašinų prasėdėjome iki vakaro. Šalia vaikščiojo karininkai ir kareiviai. Kelis kartus praėjo ir tas karininkas, kuris ryte buvo pas mus. Jo rankose buvo mano portfelis. Jame kažkas girgždėjo. „Mūsų sidabriniai šaukštai“ - pasakė mama. Jis pasiėmė juos jai matant.

(Mano portfelis! *Visiškai naujas, nuostabios žalios spalvos, su dviem išorinėm kišenėm, tas portfelis man buvo pirtas sendaikčių turguje. Kiek kartų, laikydama jį rankose, aš mėgavausi tuo džiaugsmu, kai rudenį eisiu į mokyklą. O tas bjaurus dėdė - karininkas paėmė tą portfelį neklausdamas manęs. Tai mane jaudino labiau nei tai, kad mus išvarė iš namų. Mano vaikiškas protas dar neįsisąmonino tos tragedijos, kuri pakibo virš mūsų. O tas atimtas portfelis - tai tikra kančia. Tai baisi skriauda. Skriauda visam gyvenimui...*)

Jau vėlai naktį mus suvarė į sunkvežimius ir per Ai-Pietrį nuvežė į kažkokią geležinkelio stotį. Mašinoje aš miegojau. Tik retsykais, kai labai kresteldavo, atsimerkdavau ir matydavau virš galvos nakties dangų. Kuomet eilinį kartą prabudau, pro medžių šakas pamačiau kažką, kas buvo milžiniška ir gyva. Jūra - supratau aš. Įtemptas motoro gaudesys, aukštai virš galvos žvaigždės, šaltas kalnų oras, toli apačioje jūra - visa tai buvo paslaptinga ir didinga. Aš nejučiau, kad visam laikui atsiveikinu su šia žeme, šituo dangum, šia jūra. Aš tuomet dar nežinojau

A. Puškino eilių: „*Lik sveika, laisva stichija/ Paskutinį kartą tave matau/ Tu stumi melsvas bangas...*“. Kai po kelerių metų, mokydamasi septintoje klasėje, aš pirmą kartą perskaičiau šias eilutes, atmintis iš užmaršties gelmių atgaivino šią tremties naktį, ir toli apačioje, pakrantės ovale mačiau milžinišką gyvą jūrą. Ir staiga kažkas sudilgino širdį, jinai ėmė reaguoti, pildytis ir kilti akių link. Tai buvo nepaaiškinamas saldus skausmas, susijęs su prarastos tėvynės jausmu, patirtų kančių ir netekčių pojūčiais.

Naktį mus įsodino į krovinius vagonus. Stipresni ir drąsūs užėmė geresnes vietas - ant narų. Mums liko vietos ant grindų, prie pat durų.

Pirmas dienas mūsų nemaitino. Kiekvienoje stotelėje visi išeidavo iš vagonų. Moterys greitai įsiruodavo židinius iš akmenų, plytų, ant jų statė puodus, arbatinukus. Kelis kartus mama bandė išvirti paimtą iš namų papiautą vištą. Bet nespėdavo vanduo net užvirti, kai pasigirdavo konvojų rikšmas: „Į vagonus“ (Į vagonus - dar ilgai šaukė jaunesnioji sesuo, nesąmoningai perstatydama garsus nepažįstamame žodyje). Pasigirdavo pratisas garvežio švilpukas. Visi bėgo su karštais puodais rankose ir kabindamiesi į ištiestas rankas įkrisdavo į vagono vidų.

O kiek žmonių, ypač senų ir ligonių, likdavo neįlipę, atsiliko nuo traukinio ir amžiams išsiskyrė su savais! O kiek mirusių iš bado ir dėl ligų liko perone traukiniui išriedėjus. (*Pagal NKVD duomenis iš Krymo buvo išstremti 183 155 žmonės. Pakeliui numirė nuo ligų maždaug du tūkstančiai, daugiau kaip keturi tūkstančiai mirė per pirmus penkerius tremties metus. Bet realūs skaičiai žymiai didesni: pagal Krymo totorių nacionalinio judėjimo veikėjų apskaičiavimus per tą laiką mirė apie 46 procentai perkeltųjų asmenų.*)

Po kurio laiko butis vagonuose susitvarkė. Išrinkti seniūnai atnešdavo ir išdalydavo į vagonus duoną. Didesnėse stotyse kelis kartus dalijo sriubą. Mes nežinojome, žinoma, kad visi šie būdai ir deportacijos formos susiformavo deportuojant dideles mases žmonių - „buržuikos“, prekiniai vagonai, konvojus, maisto dalijimas stotyse ir kt. buvo seniai įteisinti ir išmėginti. Tai įvyko per išbuožinimą, kurį lydėjo žmonių deportacija į Uralą, Vidurinę Aziją ir Sibirą. Po to sekė ketvirtojo dešimtmečio represijos, po to 1941 m. žmonių trėmimas iš Pabaltijo, vokiečių - iš Krymo, po to - tautų iš Kaukazo ir Kalmukijos... Šių deportacijų ištakų reikia ieškoti XX a. pradžioje. Tie prekiniai, kai kas juos vadino gyvuliniais, vagonai savaime buvo labai gajūs, ne tik kaip tarybinės santvarkos fenomenas, bet ir patys savaime. Taip, pvz., mūsų vagonė 25 metus prieš mus galėjo važiuoti daktaras

Živago su savo šeima: „*Daktarui Živago pavyko patekti į priekinį kairinį narų kampą, prie aprūkusio langelio po lubomis. Antonina Aleksandrovna pirmąkart keliavo prekiniam vagonė. Įlipant Maskvoje Jurijus Andrejevičius pakėlė moteris ant rankų, grindų aukštumoje, kurių pakraštyje judėjo sunkios sustumiamos durys...*“ (B. Pasternakas „Daktaras Živago“ „Novyj mir“ 1988 m. 2 nr. 122-123 psl). Skaitydama šias Pasternako eilutes aš prisiminiau mūsų vagoninę buitį 1944 m. gegužės mėn. Tie vagonai tapo mūsų gyvenimo neįtakojimo ir destruktivumo simboliu visoms Rusijos ir jos pakraščiu tautoms XX a. Tie simboliai demonstravo žmogiškos vertės ir žmogaus teisių gniuždymą, išstius tautų nelaimę - ypač stalinizmo laikotarpiu.

Važiavome apie 20 dienų. Purvas, antisanitarija, neplautų kūnų kvapai. Pirmomis dienomis atsirado utelių, jos, matyt, buvo pastovios šio vagono „keleivės“. Mes, vaikai, greitai pripratome prie savos padėties, mes nesupratome visos įvykusios tragedijos esmės. Atsirado naujų draugų. Kai tik traukinys pajudėdavo, mes atsisdavome vagono tarpdury, tabaruodamos kojomis (durys buvo uždarnos važiuojant per tiltus ir kitus, reik manyti, svarbius strateginius objektus, svarbius punktus). Mes smalsiai stebėdavome supantį pasaulį, džiaugėmės geru oru, tuo, „*čto my jedem, jedem, jedem/ v dalekije kraya*“ (iš to laiko vaikiškos dainelės).

Kažikur Donbaso rajone (aš įsidėmėjau supiltus kalnus) traukinys lėtai slinko išilgai laukų, kuriuose vietomis dirbo grupės žmonių. Buvo gražus oras, pavasario diena: šviesus dangus, žalių laukų erdvės, šiluma. Šalia bėgių dirbantys žmonės atsitiesė, žvilgsniais lydėjo traukinį. Mes juos sveikindami pamojavome rankomis. O jie, atsakydami į tai, pgrasino mums kumščiais, kastuvais ir kažką rėkė. (*Tikriausiai: išdavikai, persivertėliai... Ir ateityje ne vieną kartą teko girdėti tuos žodžius ir visada tai buvo skaudu ir žeidė mus.*) Ir tas siaubingas kontrastas - nuo euforijos prie grubios, neslepamos neapykantos ir grasinimų - visam gyvenimui įsirėžė į vaikų atmintį.

Retsykiais vagonė pasigirdavo liūdna daina. Tai buvo liūdno liaudiškos melodijos. Mūsų vagonė kažkas turėjo smuiką. O mano vyresnioji sesuo gerai dainavo - mecco soprano. Ją prašė dainuoti ir jinai dainavo senovines tautines dainas akomponuojant smuikui. Labai greitai, jau antrą mūsų gedulingos kelionės į svetimą šalį savaitę, atsirado vagoninis folkloras: pagal senų dainų melodijas buvo kuriami nauji tekstai. Kai mano sesuo dainavo - „*mūsų namai aukšti, ant langų juodos užuolaidos, kaip sunku skirtis su tėvyne,*

kam gi verkti, jei ne mums“ - vagonė visi pritarė ir verkė.

Mūsų šeima važiavo be tėvo. Visus suaugusius kaimo vyrus (visame Kryme) prieš kelias dienas iki tremties mobilizavo į darbo armiją. Tai buvo iš anksto suplanuota akcija, kurios dėka buvo sustabdytas galimas nacijos pasipriešinimas ir taip palengvinta visos tautos deportacija. Tas metodas jau ne kartą buvo pritaikytas tremiant Kaukazo ir kitų regionų tautas. Vėliau tėvas pasakojo, kad vyrams siūlė savo iniciatyva vykti į Simferopolį, o iš ten juos turėjo vežti į Uralą ir centrinės Rusijos regionus. Ta kryptim su pakeleiviais jis ėjo penkias dienas ir tik gegužės 17 d. vakare pasiekė Simferopolį. Apsinakvojo pas pažįstamus. Rytojaus rytą pas juos atėjo karininkas su kareiviais ir pranešė apie tremtį. Jam neleido grįžti į Jaltą ir jis išvažiavo su namo šeimininkais.

Jo neapleido mintis surasti mus. Gegužės 31 d. juos išlaipino Velikoaleksiejevskaja (prie Taškento) stotyje ir nuvežė į kažkokį tarybinį ūkį 5-7 km nuo geležinkelio. Visą savaitę tėvas kasdien vaikščiojo į stotį sužinoti apie tremtinius iš Jaltos. Birželio 6 d. jis sėdėjo arbatinėje netoli stoties. Kažkas suriko, kad atvyksta vienas iš totorių traukinių. Tėvas puolė pasitikti. Kažkuriame vagonė pamatė pažįstamus, kurie pranešė jam, kad mes esame 17 vagonė („*17 vagonas - niekada nepamiršiu šio numerio - neseniai pasakė man tėvas*“). Jis ėmė skaičiuoti vagonus. Mums taip pat jau spėjo pranešti, kad tėvas ieško mūsų. Kaimynai prasiskyrė, ir mes, trys mergaitės, atsistojome tarpdury, besizvalgydamos tėvo. O mama nuo jaudulio negalėjo atsistoti ant kojų: ji sėdėjo ant maišų ir verkė. Ir štai mes pamatėme skubantį tėtį, mūsų aukštą, pilkaakį, patį gražiausią pasaulyje. „Tėte, tėte“ - surikome mes. Verkė moterys.

„Bir etmiš chajirim var edi“ - (Matyt, aš kažkada gerai pasielgiau) taip pas mus sakoma, kai žmogų netikėtai ištinka sėkmė ar džiaugsmingas momentas. Tą mintį nenustoję kartoti mano mama iki pat savo mirties, prisimindama šią dieną. Tai iš tikro buvo didi diena mūsų gyvenime. Tai buvo mūsų išsigelbėjimas. Ir dėl to, kad tais sunkiais laikais niekas iš mūsų nemirė, mes privalome būti dėkingi tam laimingam atsitiktinumui, kuris mus sujungė. Ir dar, be abejonės - mūsų mamos darbštumui ir atkaklumui.

(*Mama! Kaip jinai kovojo už mūsų gyvenimą! Išaugusi valstietiškoje šeimoje, nuo pat mažens dirbusi žemės darbus, jinai nuo pirmųjų tremties dienų, naujoje vietoje įveisė daržą. Jinai išmoko virti mums košę iš neprinokusių kukurūzų grūdų. Iš bulvių lupenų - kartokus pagal skonį ir tamsokus paplotėlius. Naktimis ėjo laistyti daržą:*

(Nukelta į 14 psl.)

NOSTALGIJA

(Atkelta iš 13 psl.)

vanduo laistymui buvo skiriamas pagal eilę, dažnai su skandalais ir peštynėmis, o naktį buvo lengviau gauti vandens - pervesti jį iš centrinio ąryko į savo sklypą. Dirbo iki išsekimo, negailėdama savęs. Ir anksčiausiai išėjo iš mūsų. Mes visi gyvi: tėvui jau 93 metai, visos trys dukros - su vaikais ir anūkiais, o mamos nėra jau 17 metų. Ir guli jinai vieniša miziare, mažame Vidurinės Azijos miestelyje, toli nuo savo gimtos Ai-Vasile gyvenvietės, kur ilsisi visų jos giminaičių palaikai. Deja! Nėra seniai ir tų kapų, to sklypelio, kur ilsisi visi jos ainiai. Ir kitų totorių kapų Kryme nėra: juos nutrynė nuo žemės paviršiaus, pastatė ten namus, kapų akmenis išvogė statybų reikalam. Gyvena ten žmonės ir nežino, kad vaikšto ant daugelio totorių kartų kaulų.

Ak, mama! Tavyje buvo tiek gyvenimiškos jėgos ir energijos. Tu buvai tokia atkakli ir nenuilstanti, įgyvendindama savo siekius. Kame buvo Tavo gyvenimo paskirtis? Aš nežinau atsakymo į šį klausimą. Gal tame, kad išaugintum tris dukras. Pažadintum jų sielas. Išmokytum gimtosios kalbos ir gimtųjų dainų. Aš priglundu prie Tavo kapo ir verkiu. Aš negaliu netgi pasakyti: „miegoti ramiai, mama“. Argi svetimoje žemėje galima miegoti ramiai?)

Toliau tėvas važiavo su mumis. Tą pačią birželio 6 d. traukinys atvyko į Taškento geležinkelio Bekabado stotį. Išlipome prie bėgių. Netrukus atvyko sunkvežimiai, kuriais mus nuvežė toliau, į kolūkius ir tarybinius ūkius. Mes patekome į tarybinį ūkį, kurio pavadinimas Dalverzin-2.

Specialiesiems persikėlėjams gyvenamoji vieta buvo neparuošta. Kelis mėnesius mes gyvenome ant plikos žemės, dulkinų topolių paunksmėje prieš mokyklą. Vėliau mus apgyvendino barakuose. Mums paskyrė mažą kambarėlį su cementinėmis grindimis. Valgėme ir miegojome tiesiai ant grindų.

Kas buvo vėliau? Mes visi dažnai sirgdavome. 1944-1945 m. žiema buvo labai šalta. Drabužių ir avalynės mes neturėjome, todėl su seseria mokyklos nelankėme. Badavome. Kartą per dieną specialiesiems persikėlėjams duodavo visuomeninėje valgykloje po lėkštę sriubos. Duoną, kaip ir visur tais laikais, dalijo pagal talonus. Atnešti duonos paprastai eidavau aš. Prisimenu ilgus eiles, malonų šviežios duonos kvapą ir nepaprastą duonos kriaukšlelių, kurias eidama namo aš mažais gabaliukais laužiau, skonį.

Iki dabar atmenu skurdžius tų dienų džiaugsmus. Kitą vasarą turguje mama mums nupirko skudurinius batukus su

Atmintis

padais iš padangų gumos (tokius batus siuvo korėjiečiai) ir namudinio kartūno raudonos ir baltos spalvos langeliais (uzbekių darbas), iš kurio pati pasiuvo mums sukneles. Ir dar menu nepaprastai skaniai ryžių košę, išvirtą su pienu, kuria mus pavaišino sesers draugė korėjietė Tania. (Ačiū Tau, Tania. Aš ligi šiolei prisimenu Tave. Prisimenu net tavo puošnią klostytą suknelę, pasiūtą iš gelsvo pamušalinio atlaso.)

Po dvejų metų mūsų šeima persikraustė į Bekabado miestą, kur aš baigiau vidurinę mokyklą. Aš verčiausi mokytis toliau. Bet negavau persikėlėlių centro leidimo (iš Taškento) išvažiuoti. Ilgai lauktas leidimas atėjo rugpjūčio 19, ir jau rugpjūčio 21 aš buvau Uzbekijos valstybiniame universitete (Samarkande). Ir čia man du kartus padėjo lemtingas Atsitiktinumas. Rugpjūčio 21 buvo paskutinė priėmimo diena, ir mane priėmė į studentus, nes tuo metu mokyklų medalininkai buvo atleidžiami nuo stojamųjų egzaminų.

Mano prisiminimuose lyg ir nėra ypatingų tragedijų, jei tragedija nelaikysime tremties, skurdo, bado, ligų. Mūsų tauta buvo apiplėšta, pažeminta, pasmerkta fizinei mirčiai. Išaugo visa karta menkai išsilavinusių žmonių. Formali kliūtis tęsti mokslus po vidurinės mokyklos buvo leidimas išvažiuoti į tuos miestus, kur buvo specialiosios vidurinės ir aukštosios mokyklos.

Karšta 1974 metų liepos mėnesio diena. Keliu nuo Čufut-kale žemyn Bachčisarajaus link eina moteris. Iš akių jai upeliais bėga ašaros, jos burna iškreipta skausmingo sielvarto grimasos. Širdis plyšta nuo niekad iki šiol nepatirto diegančio skausmo. Tai aš - Krymo totorė, į Krymą, į Jaltą, kur gimiau, atvažiavusi pirmą kartą po deportacijos. O iš Jaltos su ekskursijos grupe nuvažiavau į Bach-

čisarajų. Tai vėliau aš supratau, kad mano ašaros buvo sukeltos staiga mane apėmusio bendravimo su šia žeme jausmo, graudaus atimtos tėvynės suvokimo jausmo, jėga nukirptų mano šaknų jausmo. Tai buvo ūmus pasąmonės „prasiveržimas“ - psichinių procesų kompleksas, laiku ne verbalizuotas, neapibrėžtas žodžiais ar išstumtas iš atminties.

Mano žeme! Mano Tėvyne! Tu mažas žalias lapelis, prilipęs prie smailaus mūsų planetos šono. Bet mano akys mato tik tave. Mano siela mena tave ir veržiasi prie tavęs. Tave sapnuoju ligi šiolei. Pastaruoju metu, kai prisimenu tave - dažnai verkiu. Verkiu tyliai ir karčiai...

Kam gi verkti, jei ne man?

Kam gi verkti, jei ne mums?

Samarkandas, 1989 m. gruodžio 6 d.

Epilogas

Aš sugrįžau į Krymą 1990 m. gruodyje. Maniau, kad čia, tėvynėje, nustosiu verkti. Bet ne. Kai tik suskamba liūdna totoriška melodija, mano širdis krūpteli ir ašaros užplūsta akis. Aš verkiu dėl mamos, likusios uzbekų žemėje, Leningrade palaidotos sesers Alimos, kuri taip ir neįstengė grįžti į Krymą, dėl vyresniosios sesers Emine, kuri lig šiolei gyvena Dekabade ir neturi galimybių pervažiuoti į Krymą, dėl tėvo, kuris grįžęs savo gimtojoje žemėje spėjo pagyventi tik 52 dienas. Tas skausmas gyvens mano širdyje iki mano gyvenimo pabaigos. Jis išeis tik kartu su manim.

Simferopolis, 2005 m. balandžio 10 d.

Straipsnį iš rusų kalbos vertė
F.Makaveckienė.

Pastaba.

Adile Emirova - slavistė, filologijos mokslų daktarė, profesorė, Ukrainos MA tikroji narė, nusipelnusi mokslo ir technikos veikėja, Krymo valstybinio universiteto (Simferopolyje) katedros vedėja.

Gimė 1933 m. spalio 10 d. Jaltoje. Šeima gyveno Derekoje kaime. Tėvas - Memetas Ali Emirovas, mama - Sera Seit-Asan Emirova, vyresnioji sesuo - Emine (1929), jaunesnioji - Alime (1941).

Totorių ir turkų papročiai (Gimimas, vedybos, mirtis)

Domas DEDINAS ir Pavelas ROGOVIC

Vilniaus universiteto lietuvių filologijos ir užsienio (turkų) kalbos specialybės IV kurso studentai

Vestuvės

Žmogus auga, bręsta, išlieja į visuomenę ir dažniausiai visiškai neišvengiamai prieina kitą svarbiausią savo gyvenimo akta – santuoką. Totorių santuoka sudaro ma jaunosios tėvų namuose dalyvaujant mulai, dviem liudytojams, vadinamiems arabiškai vakil arba šehatais (arab. šahid) ir kviestiniams svečiams. Prieš santuokos ceremoniją sužadėtinis pasikviečia į namus mulą bei artimiausius gimines (vyrus) ir vaišina juos užkandžiais. Mula sukalba maldą, tris kartus veda aplink stalą jauniki ir jo svečius, tada visi vyksta į jaunosios namus. Prie įėjimo juos su duona ir druska pasitinka artimiausia jaunosios giminaitė (pavyzdžiui, teta), kartais ji apsisvelka plauku į viršų išverstais kailiniais. Giminaičiai sveikindami jauniki apibarsto jį naujo derliaus grūdais - tai baltarusių paprotys, priemonė, turinti suteikti apibertajam derliaus gausumą, turtą ir laimę. Šis paprotys taip pat žinomas kitoms Europos tautoms. Laukdama jauniko sužadėtinė sėdi ant pagalvės (šio papročio visuomet laikomasi).

Patalpoje, kurioje turi vykti vestuvės, stovi išpuošta mirta ir balta staltiese užtiestas stalas. Ant jo – dvi degančios žvakės, stiklinė vandens, duona, druska arba (nors tai nėra apeigų daiktai) saldumynai ir tortas. Už stalo sėdi mula ir du liudytojai, priešais juos ant kilimėlio arba avikailio stovi jaunikis su skrybėle ant galvos, šalia jo – jaunoji su šydu, į kambarį ją atlydi jaunesnysis „pabrolys“. Stalas statomas taip, kad prieš jį stovintys jaunieji būtų atsigręžę į pietų pusę Mekos kryptimi. Mula klausia sužadėtinį, kokią kraičio, vadinamo nikhah (nikāh), dalį jis skiria žmonai skyrybų atveju, ir sulaukęs atsakymo, įrašo sumą į metrikacijos akta. Arabų kalba sugiedojęs trumpą maldą, mula kreipiasi į vestuvinininkų procesiją: „Prašau užhareminti jaunąją (t.y. uždengti jos veidą haremu (arab.) arba šydu)“. Po pamaldų, kurių metu jaunieji laikosi už rankų tam tikru būdu supynę pirštus, mula sukeičia žiedus ir pirmas linki jaunavedžiams laimės, po jo sveikina tėvai, giminės ir svečiai. Esama prietaro, kad prieš sveikinant jaunąją būtina nuplėšti skiautelę jos šydo ar bent jį paliesti.

Pasibaigus sutuoktuvų ceremonijai, kai jaunavedžiai eina į jaunojo namus, jiems kelią pastoja kaimynai su kibiru vandens arba jie daro kitas kliūtis: skersai kelio deda kartį, rąstus ir pan.. Jaunavedžiai turi „išsipirkti“ pinigais, kuriuos meta į kibirą, arba drobėmis ar rankšluosčiais. Panašus paprotys būdingas kirgizams, tik išpirką duoda jaunasis, kad prieš sutuoktuves skuba į sužadėtinės jurtą.

Lietuvos totorių sutuoktuvų iškilms baigiasi šaunia puota arba linksmais šokiais iki pat ankstauro ryto.

Kaip ir kitur pasaulyje, Turkijoje vestuvės – tai labai svarbi apeiga vyro ir moters

gyvenime, taip pat tai yra svarbu ir bendruomenei, kadangi užmezgami santykiai tarp visiškai skirtingų šeimų. Ypač svarbu kaimuose, kadangi čia susirenka visas kaimas ir vestuvės įgauna visuotinės šventės pobūdį. Per vestuves yra rengiamos apeigos, susijusios su valgymu, linksmybėmis, tačiau jos turi ir liūdesio atspalvių.

Po to, kai yra nuspręsta dėl vestuvių, pagrindiniu uždaviniu tampa išrinkti jaunąją. Vietose, kur laikomasi tradicinių papročių, jaunosios išrinkimui vadovauja jos šeimos tėvai. Šiuo metu šio papročio laikomasi mažiau ir jaunasis pats sprendžia apie savo pasirinkimą.

Vestuvės, kai jaunasis su jaunąja yra suvedami, vyksta tokiu būdu: iš pradžių jaunojo motina su kitomis moterimis eina apžiūrėti jaunosios. Jei mergina patiko, ji supažindinama su jaunuoju tik tada, kai jis sutinka ją vesti. Piršlybos vadinamos dunurluk (dunurluk gitme).

Vyrai ir moterys iš jaunojo šeimos sutartą dieną, dažniausiai tai būna ketvirtadienis arba sekmadienis (buvo laikoma sėkmingomis dienomis), eina į jaunosios namus pirštis. Bet pagal paprotį jaunoji neduoda sutikimo iš pirmo karto. Po apsilankymo praėjus tam tikram laikui, tinkančiam apmąstymams, jaunoji duoda sutikimą tekėti. Tokiu būdu šeimos sutaria dėl vestuvių. Pagal abiejų pusių sutarimą galima sužieduoti jaunuosius tuoj pat arba vėliau atlikti šią apeigą. Po sutarties paprastai yra geriamas šerbetas (šerbet). Gerti šį gėrimą yra simboliškas dalykas, kadangi tai reiškia galutinę sutartį tarp šeimų. Taip pat šiuo metu yra sutariama dėl susižiedavimo ir vestuvių datos. Sprendžiamas jaunųjų apgyvendinimo klausimas ir yra nustatomas klima dydis. Po abiejų pusių pasiruošimo yra rengiamos sužadėtuves, šioje apeigoje daugumą dalyvių sudaro moterys. Jaunojo pusė dovanuoja jaunąją papuošalų ir dovanų, jaunoji taip pat dovanuoja savo dovanas.

Sužadėtuves pagal pageidavimą gali vykti triukšmingai ir linksmai.

Sužadėtuves - tai žingsnis link vestuvių ir galimybė abiem pusėms pažinti vienai kitą. Tai taip pat atskaitos taškas iki vestuvių. Jei atsiranda nesutarimų tarp abiejų pusių, vestuvės gali būti nutraukiamos. Bet tokios aplinkybės niekada nebuvo pageidaujamos.

Vėliau ateina vestuvių laikas. Visų pirma reikia sukviesti svečius į vestuves. Kiekvienam yra išsiunčiamas kvietimas, kuris vadinamas okuntu. Išrenkamas vienas žmogus, kuris apeina visą kaimą. Vestuvės paprastai vyksta 2-3 dienas.

Kyna geces (kžna geces) – jaunosios išsivedimas iš tėvų namų. Dieną prieš vestuves jaunojo ir jaunosios namuose vyksta apeiga, vadinama kyna geces. Ši apeiga yra įmanoma tiek jaunojo, tiek

jaunosios namuose, tačiau dažniausiai vyksta jaunosios pusėje ir dalyvaujant moterims.

Anksti ryte yra iškeliami vėliava ant jaunojo namo stogo. Vėliava keliama susirinkus žmonėms, aidint pritarimo šūksniams. Kai kur šis paprotys turi specialų pavadinimą bayrak ekmeji (bayrak ekmeši) („valgymas vardan vėliavos“). Vėliavos iškelimas reiškia oficialią vestuvių pradžią.

Kelios dienos iki vestuvių jaunosios kraitis yra įnešamas į namus, kur yra įruošiamas jos kambarys. Jaunosios kraitis yra parodomas svečiams kelias dienas prieš vestuves jaunosios namuose arba po vestuvių jaunojo namuose. Pagal labai paplitusį paprotį vienas iš jaunosios giminaičių atsisėda ant skrynios ir neleidžia jos paimti tol, kol negauna išpirkos.

Kyna geces moterys iš jaunojo pusės eina pas jaunąją ir atsineša chna, kuri bus sudeginta per apeigas, be to, šventinius jaunosios rūbus ir vaises svečiams.

Per šią apeigą po linksmybių susirinkusios moterys jaunosios namuose pradeda dainuoti liūdnas melodijas, siekdamos sugraudinti jaunąją. Vėliau atnešama chna, ja būna patepti jaunosios plaukus, rankas bei delnus. Visas šis procesas vadinamas bašy biutiun (bažž būtün) ir jį atlieka moteris, kuri yra laimingai ištekėjusi. Vieną jaunosios ranką patepa ši moteris, o kitą kokia nors jauna mergina. Iki patepimo jaunosios rankos pripildomos aukso ir monetų.

Kitą dieną po kina geces jaunoji išvežama iš tėvų namų, tada švenčiamos vestuvės. Siūlomos vaisės svečiams, grojant davul ir zarna. Maistą ruošia moterys. Svečiai kartu su jaunojo šeima eina pasiimti jaunosios. Kai jaunoji išeina iš namų, jos brolis arba tėvo brolis užriša jai raudoną juostą, kuri vadinama gayret kušagi (gayret kužašž). Jaunoji atsisveikina su šeima ir skambant davului arba zurnai išeina į kiemą. Kai jaunoji palieka savo namus, jos draugės atlieka tam tikrus veiksmus, skirtus tam, kad vėliau pačios ištekėtų. Taip pat atliekamos kai kurios maginės apeigos, kad santuoka būtų laiminga. Pvz.: paskui jaunąją nešamas veidrodis, kad jos gyvenimas būtų šviesus. Tepamas slenkstis medumi, sviestu, kad namuose būtų sutarimas. Pilami ant jaunosios galvos pinigai ir saldumynai, kad namuose būtų materialinė gerovė.

Vakare siūlomos vaisės svečiams ir yra atliekamas religinis santuokos sutvirtinimas. Po religinės santuokos sutvirtinimo ceremonijos jaunieji užsidaro kambaryje.

Kitą vestuvių dieną, kuri vadinama duvak gunu (duvak gūnū), rengiama šventė, kuri vadinama yuz ačimi (yüz ačmz), baš bagalama (baž bašalama), čia dalyvauja tik moterys.

(Tęsinys sekančiame numeryje)

Žinių apie totorius VIII vasaros akademija

- Laikas:** 2005 m. liepos 30 ir 31 d., 2005 m. rugpjūčio 1 - 3 d.
Vieta: Leono Kričinskio totorių kultūros centras, Gdanskas, ul. Nowiny 5
Tikslas: Žinių apie Lenkijos, Lietuvos, Baltarusijos, Ukrainos totorius platinimas, jaunimo integravimas.
Kaina: Kiekvienas dalyvis sumoka po 30 zł (apie 25 Lt) už nakvynės ir maitinimo išlaidas. Dalyviai atvažiuoja savo lėšomis.
Paraiškos: Siunčiamos nurodytu adresu.

Dienotvarkė:

- Liepos 30** Atvykimas ir apgyvendinimas. 20 val. vakarienė.
Liepos 31 Paroda, saviveiklos kolektyvų (totorių, žydų, airių, škotų ir lenkų) koncertas.
Rugpjūčio 1 Mokslo populiarinimo konferencija totorių tematika.
Rugpjūčio 2 ir 3 Pažintis su Trojmiasto ir poilsis pajūryje.
Pagrindinis organizatorius - Lenkijos totorių sąjungos pirmininko pavaduotojas, Kultūros centro direktorius Jerzy Szahuniewicz
 80-068 Gdansk, ul. Kol. Orka 15,
 tel +22 58 324 45 19, mob. + 22 509 632 992, el. paštas: muslim2@wp.pl

- Vilniaus apskrities totorių bendruomenė informuoja, kad š. m. liepos 8 dieną (penktadienį) 16 val. Vilniaus tautinių bendrijų namuose (Raugyklos g. 25) įvyks Senjorų klubo susirinkimas. Garbius Lietuvos totorių bendruomenės senjorus kviečiame aktyviai dalyvauti.*

Mirus

Chaliliui KANARSKUI,
 nuoširdžią užuojautą reiškiamo dukrai Elenai ir kitiems artimiesiems.
Alytaus apskrities totorių bendruomenė

Mirus

Adomui KRINICKUI
 (1922-2005),
 nuoširdžią užuojautą reiškiamo sūnams Adomui ir Romui bei kitiems artimiesiems.
*Alytaus apskrities totorių bendruomenė
 Kauno apskrities totorių bendruomenė
 Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga*

Mirus

Mikui ASANAVIČIUI,
 nuoširdžią užuojautą reiškiamo žmonai Zinai, Dukroms Emilijai ir Lionei bei kitiems artimiesiems.
Alytaus apskrities totorių bendruomenė

Reiškiamo gilią užuojautą artimiesiems dėl **Tamerlano POLTORŽICKIO** mirties.
*Vilniaus apskrities totorių bendruomenė
 Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga*

LIETUVOS TOTORIŲ VISUOMENINĖS ORGANIZACIJOS IR JŲ VADOVŲ TELEFONAI

Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

Tel. (8-5)2 605 869, Mob. 8 682 72 328 El.p. jakubauskas@gmail.com

Kauno apskrities totorių bendruomenė Tel. (8-387) 51053, Mob. 8 680 53077

Pirmininkas Romas Jakubauskas

Tel. (8-37) 71 6885, Mob. 8 674 17710

El.p. rrj73@kalnieciai.lt

Vilniaus apskrities totorių bendruomenė

Pirmininkė dr. Galina Miškinienė

Tel. (8-5) 232 189, Mob. 8 615 10 166

El.p. vytogas@delfi.lt

Vilniaus apskrities totorių bendruomenės Švenčionių skyrius

Pirmininkė Svetlana Jakubovskaja - Medianceva

Alytaus apskrities totorių bendruomenė

Pirmininkas Ipolitas Makulavičius

Tel. (8-315) 21 900, Mob. 8 686 56 801

Panevėžio totorių bendruomenė „Islam Joldyzi“

Pirmininkas Islam Bogatov

Tel. (8-45) 58 93 97, Mob. 8 677

Keturiasdešimt totorių kaimo totorių bendruomenė

Pirmininkas Jokūbas Jasinskis

Tel. Mob. 8 681 47929

Nemėžio kaimo totorių bendruomenė

Pirmininkė Aiša Iljasevič

Tel. (8-5) 2355689

Folkloro ansamblis „Alije“

Vadovas Alik Melech

Tel. (8-5) 24 32 623, Mob. 8 682 85559

Visagino totorių bendrija

Pirmininkė Zilia Karimova

Tel. (8-386)60 174, Mob. 8 686 14723

El.p. karim@tts.lt

VŠĮ „Muslimas“

Pirmininkas Aleksandras Jakubovskis

Lietuvių Totoriai

Lietuvos totorių laikraštis
 Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

Redakcijos adresas:

ISSN 1822-2072

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galimas Sitdykovas, Adas Jakubauskas.
Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyr. redaktorius: Galimas Sitdykovas ☎ 8-37-760816, El.p. galsit@delfi.lt

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ 8-5-2605869, mob. 8-682-72328

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ 8-37-736802, El.p. ridzjona@pit.ktu.lt

Lietuvių kalbos stilistė: Jūratė Čirūnaitė ☎ 8-37-227326

Apžvalgininkas: R. Makaveckas ☎ 8-37-390 641, El.p. Makaveckas@takas.lt

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. Tiražas - 500 egz.

Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.